
İklim Değişikliği Eylem Planı

Değerlendirme Raporu

Temmuz 2013

Bu rapor Tüketici ve İklimi Koruma Derneği/Tüvikder adına
Önder Algedik
tarafından hazırlanmıştır.

Tüketiciyi ve İklimi Koruma Derneği – Tüvik-Der
Atatürk Bulvarı No:103/45 Kızılay/ANKARA
www.tuvikder.org

Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği tarafından desteklenmiştir.

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
DERNEĞİ TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ

Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği
İnönü Cad. Hacı Hanım Sok. No 10/4+12
34439 Gümüşsuyu – İstanbul
<http://www.tr.boell.org/>

Bu raporda ortaya çıkan veri değerlendirmesi tamamen yazar tarafından yapılmış olup, sonuçlar yazarı bağlamaktadır. Kamuya açık bilgilerin artmasıyla daha detaylı bir değerlendirme yapılabileceği, tartışılabileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Raporun son haline gelmesi için görüş bildiren Dr. Nuran Talu, Nafiz Güder ve Özgür Gürbüz’e teşekkür ederiz.

Metodoloji hakkında not

İklim Değişikliği Eylem Planı'nın incelenmesinde, bilginin kısıtlı olması nedeniyle, doğru analizi yapmak amacıyla belli bir kaynak başvuru sırası ve yöntemi izlenmiştir.

- 1- Öncelikle ilgili bakanlıkların internet sayfaları incelenmiştir.
- 2- Mevcut kamu tarafından hazırlanan dökümanlar incelenmiştir. Bu çerçevede, kalkınma planları, stratejik planlar öncelikle ele alınmıştır.
- 3- Eylemlere dair internet taraması yapılmıştır.
- 4- Konu ile alakalı kurulması durumunda, belgenin niteliğine dikkat edilmiştir.
- 5- Konuya dair karar vermede kesinlik taşımayan durumlar için sektörün uzmanı olabilecek kişilerden bilgi alınmaya çalışılmıştır.
- 6- Ayrıca, plan döneminde bitmesi gereken eylemler öncelik edilerek, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde 5 adet örnek başvuru yapılmıştır. Raporun yayınlandığı bugüne kadar 2 başvuru reddedilmiş, Ek-4'de yer alan diğer 3 başvuruya ise cevap verilmemiştir.
- 7- Eylemin yapıldığına dair resmi döküman, resmi dökümana atıfta bulunan yazı, yada eylemin çıktısına ulaşamadığı durumlar için "bilgiye ulaşılamamıştır" ifadesi kullanılmıştır.
- 8- Bilgiye ulaşılamamıştır ifadesi yer alan eylemler, eylemin yapıldığı anlamına gelmemektedir.

Bütün bu yaklaşımlara rağmen, bilginin şeffaf olmaması, eylemlerin katılımcı olmaması nedeniyle süreçte tarafların yer almaması ve izlemenin ise kapalı olması nedeniyle, çalışmaların toplum ile paylaşılması durumunda ortaya konan bilgilerin değişmesi mümkündür.

Sürecin Kronolojisi

Yıl	CO ₂ yoğunluğu*	Olay
1979	336.78	Birinci Dünya İklim Konferansı
1988	351.56	Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) kuruldu
1990	354.35	İkinci Dünya İklim Konferansı
1991	355.57	IPCC tarafından 1. Değerlendirme Raporu (FAR) Uluslararası müzakerelerin başlaması
1992	356.38	BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) imzaya açıldı
1994	358.82	BMİDÇS, 21 Mart 1994'te yürürlüğe girdi.
1995	360.80	IPCC tarafından 2. Değerlendirme Raporu (SAR)
1997	363.71	Kyoto Protokolü kabul edildi ve imzaya açıldı. Ek-1 ülkelerinin Birinci Ulusal Bildirim'i sekreteryaya iletmeleri
2000	369.52	Türkiye'nin 8. IV Yıllık Kalkınma Planı için, İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu çalışması ve Eylem Planı hazırlık önerisi
2001	371.13	IPCC tarafından 3. Değerlendirme Raporu (TAR) yayınlandı
2004	377.49	Türkiye BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne taraf oldu.
2005	379.8	Kyoto Protokolü yürürlüğe girdi
2007	383.76	IPCC tarafından 4. Değerlendirme Raporu (AR4) yayınlandı. COP13'te 2012 sonrası için Bali Eylem Planı Türkiye'nin Birinci Ulusal Bildirim'i Sekreteryaya iletmesi.
2009	387.37	COP 15'de Kopenhag Uzlaşması Çıktı Türkiye Kyoto Protokolü'ne taraf oldu. İklim Değişikliği Stratejisi 2010-2020 yayımlandı. İDEP Projesi başladı.
2010	389.85	140 ülke Kopenhag Uzlaşması çerçevesinde taahhütlerini bildirdi. COP16 Cancun Anlaşması Türkiye'de en sıcak yıl.
2011	391.63	İDEP projesi tamamlandı. COP17 Durban Platformu, 2015'e kadar anlaşmanın sonuçlandırılması
2012	393.82	COP18 Doha, Kyoto Protokolü II. Yükümlülük döneminin 2020'ye kadar uzatılması. Kuzey Kutbu Yaz sonu buzullarında aşırı küçülme, Grönland Buzul yüzey tabakasında aşırı erime, Türkiye'de en sıcak üçüncü yıl.
2013	Mayıs:400	Kasım ayında içinde COP19 Varşova

Kalın harflerle yazılanlar Türkiye ile ilgilidir.

* Yoğunluk, milyonda parçacık (ppm) olarak verilmiştir.

Yönetici Özeti

Bu rapor, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından Temmuz 2011’de sonuçlanarak paylaşılan İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı (2011-2023), İDEP’in bir değerlendirmesidir. Haziran 2013 tarihine kadar geçen sürede, İDEP’te belirlenen eylemlerin gerçekleşmesi izlenmeye ve değerlendirilmeye çalışıldı.

Türkiye’nin iklim değişikliği konusunda bir eylem planı hazırlaması fikri, 2000 yılına uzanmaktadır. 2001-2005 yıllarını kapsayan 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlığı için DPT bünyesinde kurulan İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu tarafından hazırlanan raporda, iklim değişikliği ile ilgili olarak “Ulusal Program ve Eylem Planının hazırlanması ve kabulü” tavsiye edildi. 2007 yılında Bali’de gerçekleşen İklim Değişikliği 13. Taraflar Konferansı’nda, ülkelerden ulusal programlara uygun azaltım faaliyetleri’ni (Nationally Appropriate Mitigation Actions /NAMAs) hazırlamaları, 2009 yılında ise Sekreteryaya’ya iletmeleri istendi.

Türkiye, 2000 yılına dayanan bu çalışmalara ve Bali Taraflar Konferansı kararlarına rağmen, doğrudan NAMA hazırlamak ve bu çerçevede sayısal azaltım hedefi içeren bir rapor yerine, 2009 yılında çok daha zayıf bir adım olan İklim Değişikliği Eylem Planı hazırlamak için adım attı.

2007 yılında Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) tarafından hazırlanan 4. Değerlendirme Raporu (AR4), Bali’de gerçekleşen 13. Taraflar Konferansı öncesinde yayımlandı. Rapor, zirvede alınan kararlar da ciddi bir etkiye sahip oldu. 4. Değerlendirme Raporu, küresel karbondioksit yoğunluğunun, iklim dengelerini geri dönüşü olmayacak biçimde kaybetmemek amacıyla milyonda 450 parçacık (ppm) seviyesinin altında tutulması gerektiği ifade ediyordu. Öte yandan, 2008 yılında bir grup bilim insanı, güvenli yoğunluğun 350 ppm olduğunu ortaya koydu.

2007 yılında karbondioksit yoğunluğu, 350 ppm’yi çoktan aşarak milyonda 383 parçacığa ulaşırken, fosil yakıtların kullanımındaki artışa bağlı olarak daha sonra da hızla artmaya devam etti. Mayıs 2013 günlük ölçümlerinde 400 ppm seviyelerine ulaştı. Seragazı salımlarındaki bu sayısal artış, aşırı iklim olaylarının sıklığı ve şiddetinde de bir artış olarak karşımıza çıktı. Temmuz 2012’de Grönland buzulu yüzey tabakasının %97’si 4 gün içinde eridi. Eylül 2012’de Kuzey Kutbu’ndaki Arktik Buzulları’nın yaz sonu ulaştığı yüzey alanı 1970-2000 dönemindeki ortalama genişliğinin yarısına düştü. Bu iki olay, bilim dünyasının tahminlerinden de hızlı bir felaketin habercisi oldu. Küresel düzeyde iklim müzakerelerinde ülkelerin taahhütlerinin, sorunun ciddiyeti karşısında zayıf kalması sorunu derinleştirirken, öte yandan iklim değişikliğini dönülmez noktaya hızla sürüklüyor.

Türkiye ise bu süreçte, karbon yoğun büyüme politikaları neticesinde seragazı salımlarını arttırdı. 2011 yılındaki, seragazı salımları, 1990 yılına kıyasla % 124,2 artış gösterdi. Böylece, 5,65 ton CO₂ eşdeğeri kişi başı salıma ulaşarak bilimin hedef koyduğu 2 ton’dan daha da uzaklaştı. Türkiye’nin bir yandan hiçbir seragazı salım azaltım ya da sınırlama hedefi almaması, bir yanda da kömür, doğalgaz ve petrol kullanımını arttıran yatırımlarına hızla devam etmesi geleceğin geçmişten daha kötü olacağının bir habercisidir.

Türkiye aşırı iklim olaylarıyla her geçen gün daha fazla karşılaşılıyor. Türkiye için 2010 yılı en sıcak yıl olurken, 2012 yılı en sıcak üçüncü yıl oldu. Sadece **2012 yılı içinde 66 merkezde ve çoğu bir kereden fazla olmak üzere toplam 166 kez sıcak hava dalgası yaşandı.**

Bütün bu bilgilere rağmen, sayısal hedefler içermeyen İDEP'in yapısı, iklim değişikliğine karşı savaşım konusunda, sorunun ciddiyetine oranla oldukça yetersizdir kalmaktadır. Bundan başka, kendisinin öncülü olan, Mayıs 2010 tarihli ve Yüksek Planlama Kurulu onaylı Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi gibi resmi bir taahhüt belgesi niteliğine de sahip değil.

İDEP'te; enerji, binalar, sanayi, atık, tarım, arazi kullanımı ve ormancılık gibi sektörlerle, sektörler arası ortak konular ve iklim değişikliğine uyum için belirlenen toplam 541 eylemden 16'sının 2012 yılında, 70'inin ise 2013 yılında tamamlanması öngörülmüştür.

İDEP'de yer verilen ve 2012 ve 2013 yılına kadar bitmesi hedef olarak konulan toplam 86 eylem ve süreç değerlendirildiğinde, aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- 1- İDEP, eylem ve ilerleme açısından şeffaflık ve kamuya açıklık özelliğine sahip olmayıp, süreci katılımcılığa kapalı olarak sürmektedir.
- 2- Eylemlerin bir kısmı, zaten İDEP'den önceki mevzuat ya da uygulamalar neticesinde yapılmış olması gereken işleri kapsamaktadır.
- 3- Bazı eylemlerin, zaten mevcut yapılmış işler olduğu, üstelik İDEP'den önce tamamlanmış olduğu görülmektedir.
- 4- İklim değişikliği açısından tehlikeli fosil yakıtların kullanımı ile ilgili eylemlerin İDEP'te yer aldığı, bazı eylemlerin ise asıl eylemi geciktirecek nitelikte olduğu görülmektedir.
- 5- Seragazı salım azaltımı eylemlerinde nitelikleri ne olursa olsun, sorun alanı ile çözüm arasında bir ilişki kurulamamaktadır. Tablodan da görüleceği üzere, 1990 yılına göre aşırı salım artışı gösteren sektörler için öngörülmüş olan eylemler neredeyse yok denecek kadar azdır. Atık sektöründe 1990 yılından 2011 yılına kadar gerçekleşen %272 oranındaki salım artışına rağmen, bu sektör için hiç bir eylem öngörülmezken, sanayi sektöründeki %264'lük salım artışına rağmen, bu sektör için sadece iki eylem planlanmıştır.

Sektör	2013'e kadar Eylem Sayısı	1990-2011 Salım Artışı
Enerji Sektörü (Elektrik)	10	%283
Bina Sektörü	7	%125
Sanayi Sektörü	2	%264
Ulaştırma Sektörü	1	%84
Atık Sektörü	0	%272
Tarım Sektörü	2	%-5
Arazi Kullanımı ve Ormancılık Sektörü	7	%184
Sektörler Arası Ortak Konular	18	
Azaltım Eylemleri Toplamı	47	%124

- 6- İklim değişikliğine uyum alanında 2013 yılına kadar tamamlanması hedeflenmiş 39 eylem bulunmaktadır. Azaltımda olduğu gibi, iklim değişikliğinin geldiği noktada aşırı hava olayları daha sık ve şiddetli yaşanırken doğal afet risk yönetimi için sadece bir, insan sağlığı için iki eylem tanımlanmıştır.

Uyum Alanı	2013'e kadar Eylem Sayısı
Su Kaynakları Yönetimi	8
Tarım Sektörü ve Gıda Güvencesi	17
Ekosistem Hizmetleri, Biyolojik Çeş.ve Ormancılık	8
Doğal Afet Risk Yönetimi	1
İnsan Sağlığı	2
Uyum Bağlamında Sektörlerarası Ortak Konular	3
Uyum Eylemleri Toplamı	39

Bu değerlendirmeler; İDEP'te söz konusu 86 eylem içinde pek çoğunun mevcut politika uygulamalarının bir parçası olduğunu, çok az eylemin tamamlandığını, bir kısmının ise geciktiği ya da kısmen yapıldığını göstermektedir. Bazı örnekler aşağıdadır:

- 1- **Mevcut Politikaların devamı:** Eylem US2.2.1 maddesinde “Kapalı sistem sulama yatırımlarının, gerekli ve uygun yerlerde ulusal ve uluslararası kaynaklarla planlanmasına devam edilmesi” şeklinde bir eylem tanımlanmıştır.
- 2- **Mevcut mevzuatta tanımlı işlerin eylem olarak yer alması:** Eylem B1.5.1.7’de “Kamu binalarında enerji yönetimi uygulamasının etkinleştirilmesi için 10 bin m² üzerindeki veya 250 tep (ton eşdeğeri petrol) ve üzerinde enerji tüketen kamu binalarında enerji yöneticilerinin atanması” yer almaktadır. Ancak, 28 Ekim 2008 tarihli Resmi Gazete’de yer alan “Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Artırılmasına Dair Yönetmelik” dahilinde yapılması zaten tanımlanmış olup, 2011 yılındaki İDEP’e ayrıca girmiştir.
- 3- **Yapılmış ve devam eden işlerin dahil edilmesi:** Eylem T 3.1.1.1.’de “ İklim değişikliği etkilerinin izlenmesi amacı ile fenolojik gözlemlerin yapılması ve kayıt altına alınması” ifadesi yer almaktadır. Ancak, Türkiye’de halihazırda Meteoroloji Genel Müdürlüğüne bağlı 252 istasyondan oluşan fenolojik gözlem şebekesinde gözlemler devam etmektedir.
- 4- **İklim değişikliği açısından tehlikeli eylemlere yer verilmesi:** Eylem E.3.1.’maddesinde “ Yeni kurulacak olan santrallerde yerli linyitleri kullanacak temiz kömür teknolojileri kriterlerinin belirlenmesi ve uygulamayı özendirici tedbirlerin alınması” ile kömür santrallerin devamını sağlayacak bir eylem İDEP içinde yer almıştır.
- 5- **İklim değişikliğine neden olan teknolojiler için zaman kazandırma:** Eylem E.3.1.1.2 ile 2014 yılına kadar mevcut kömür santrallerinde temiz teknoloji kullanımı, maliyetler ve uygulama imkanı araştırılarak bu süreçte asıl eylemleri oluşturacak bilgi ve çalışmanın yapılmasının önü kapatılmıştır.

Tamamlanan tekil eylem örneklerine bakıldığında, enerji verimliliği danışmanlık şirketlerinin (EVD’ler) etkinliğinin artırılması amacıyla tebliğ çıkartılması, Enerji Sektörü Araştırma Geliştirme Projeleri Destekleme Programı” (ENAR) kılavuzlarının hazırlanması, Kyoto Protokolü AKAKDO- Arazi Kullanımı, Arazi Kullanım Değişikliği

ve Ormancılık raporlamasında ortaya çıkabilecek seragazı yutak potansiyelinin tahmin edilmesi için bir değerlendirme yapılması gibi eylemlerin gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Öte yandan, seragazı salımlarının izlenmesi ve envanter hazırlanması konusunda bütüncül bir hukuki düzenleme hala yapılmamıştır. Benzer şekilde, *ağaçlandırma izleme sistemi kurulması ve Orman Envanter ve İzleme Sistemine entegre edilmesi* eylemi 2013’de tamamlanması beklenirken çalışmanın öncülü Potansiyel Ağaçlandırma Sahaları Veri Tabanı ile Havza Bazlı İzleme Sisteminin Geliştirilmesi Projesi’nin tamamlanması 2015 yılına ötelenmiştir.

İnceleme, 2012 yılına kadar tamamlanması gereken 16 eylem ile daraltıldığında, eylemlerin bir kısmının zaten olağan işler olduğu, kamunun mevcut işleyişi dahilinde bile yapılması gerektiği görülmektedir. *İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu (İDKK) üyesi kuruluşlar, bağlı ve ilgili kuruluşları bünyesinde iklim değişikliğine ilişkin bir birim oluşturulması* gibi bir eyleme dair yeterli bilgi olmadığı gibi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı İklim Değişikliği Dairesi’nin 2012 yılında “şube yönetimi” seviyesine düşürülmesi gibi uygulamalar eylemlerin etkinliğini sorgulatmaktadır. Dolayısıyla, 2012 yılında tamamlanması gereken eylemlerin önemli bir kısmının mevcut politikada var olmasına rağmen, çoğu eylemin tamamlandığını söylemek güçtür.

Nisan 2013’de ortaya çıkan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Stratejik Planı’nın (2013-2017) Stratejik Hedefler’inden biri olarak (Hedef 2.5) İDEP’in izlenmesi taahhüt edilmiştir. Stratejik Plan’da 2013 yılında bir ‘İlerleme Raporu’nun yayımlanması da tanımlanmıştır. Bu raporun açıklanması ile kamuya açık bilgilerin artması durumunda, İlerleme Raporu ile bu raporda işaret edilen eylemlerin eksikliklerinin giderileceği ümit edilmektedir. Hazırlanma aşamasındaki kısmi katılımcılığın, planın son haline gelmesinde, uygulamada ve izlemede olmadığı dikkate alındığında, İlerleme Raporu ile ortaya çıkan bilgilerin dikkatle incelenmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, yeterli kurumsal ve işlevsel ciddiyete sahip olmayan İDEP,

- i. mevcut işleri yansıtmaması ve mevcut politikaların dökümanı olması,*
- ii. sürecin şeffaf ve katılımcı olmaması,*
- iii. ülke politikalarında fosil yakıt önceliğinin değişmemesi,*
- iv. kapsam ve kalite açısından zayıf olması gibi nedenlerle,*

aradan geçen 2 yıla rağmen somut düzeyde ilerleme kaydetmemiş bir belgedir.

İçindekiler:

Metodoloji hakkında not	2
Sürecin Kronolojisi	3
Yönetici Özeti.....	4
Sunuş:	9
İklim Değişikliği.....	10
Türkiye Örnekleri	11
Uluslararası Politikalar.....	12
Envanterin Analizi	13
Geçmiş ile Karşılaştırma	15
İDEP Nedir?.....	17
Uluslararası Arka Plan.....	17
Ulusal Arka Plan.....	17
Proje bilgileri	18
İDEP Analizi	19
Amaçlar ve Hedefler.....	19
Eylemlerin Kapsamı	20
Katılımcılık ve Şeffaflık	21
İzleme	21
Sektörel Eylemlerin İlerlemesi.....	22
Enerji	22
Binalar	24
Sanayii	25
Ulaşım.....	26
Atık	26
Tarım	26
Arazi Kullanımı ve Ormancılık Sektörü.....	27
Sektörler Arası Ortak Konular.....	28
İklim Değişikliğine Uyum	29
İklim Değişikliğine Uyum Bağlamında Sektörlerarası Ortak Konular	31
Özel örnekler	32
Bisiklet Yolu	32
Güneş Enerjisi	33
Yıllık İklim Değerlendirme Raporu	33
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Stratejik Plan.....	34
Sonuç ve Değerlendirme	35
Ek-1: Sektörler Arası Ortak Konular Eylem Listesi	37
Ek-2: Uyum Eylem Listesi.....	38
Ek-3: 2011-2012 Arası Eylemler	40
Ek-4: Bilgi Edinme Başvuruları.....	41

Sunuş:

Temmuz 2011’de son haline gelerek paylaşılan İklim Değişikliği Eylem Planı (İDEP), İklim Değişikliği Strateji Belgesi ardından Türkiye’nin politikaları için ürettiği politika ve planlama düzeyinde ikinci ulusal iklim belgesi olarak karşımızda duruyor.

İklim değişikliği konusunda oldukça gerilerde duran Türkiye, 1992 yılında Rio’da imzaya açılan ve 1994’de yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne 2004 yılında; 1997 yılında Kyoto’da imzaya açılan ve 2005 yılında dünyada yürürlüğe giren Kyoto Protokolü’ne ise 2009 yılında taraf oldu.

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Ek-1 ülkeleri arasında yer alan Türkiye, diğer EK-1 ülkeleri ile birlikte 2004 yılında bu yana her sene Ulusal Envanter Raporunu BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Sekreteryası’na teslim ederken, aynı sürekliliği Ulusal Bildirim raporunda gösteremiyor. Uluslararası düzeyde diğer ülkelerin 1994-1995 yıllarında Sekreteryaya’ya sunmuş olmalarına karşın, Türkiye ilk Ulusal Bildirimi’ni, Sözleşmeye 2004 yılında taraf olmasının ardından 2007’de teslim etti. İkinci Ulusal Bildirimi ise seragazi salım projeksiyonu verilmesine gelen itirazlar¹ nedeniyle hariç tutularak iletilmesi kararına rağmen Sekreteryaya’ya henüz iletmedi. Ek-1 ülkelerinin 1997-1998 döneminde teslim ettiği, hatta 1 Ocak 2014’de 6. Raporu teslim etmek üzere çalışmalarını sürdürdüğü dikkate alındığında, Türkiye’nin sürecin ne kadar gerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Ek-1 listesinde yer alan Türkiye’nin durumu, listede yer almayan ülkelerin bile gerisindedir. Ek-1 dışı 87 ülke², 14 Nisan 2013 itibarıyla İkinci Ulusal Bildirimi raporunu teslim etmiştir.

Benzer şekilde 2009 yılında Kopenhag’da gerçekleşen 15. Taraflar Konferansı çıktısı olan Kopenhag Uzlaşması kararları çerçevesinde;

- i- Gelişmiş ülkelerin yer aldığı Ek-1 ülkeler için *seragazi salımlarında azaltım*,
- ii- Ek-1 dışı ülkelerin yer aldığı gelişmekte olan ülkelere *artıştan azaltım*,
- iii- Az gelişmiş ve risk altındaki ülkelere *gönüllü projelerinin teslimi* istendi.

140’tan fazla ülkenin, yukarıda belirtilen şekilde taahhütlerini iletmesine rağmen, Türkiye azaltım ya da artıştan azaltıma dair herhangi bir hedef sunmadığı gibi, herhangi bir bildirimde de bulunmadı.

Türkiye’nin uluslararası iklim rejimine geç ve pasif katılımı dikkate alındığında, 2011 yılı Temmuz ayında kamuoyu ile paylaşılan İklim Değişikliği Eylem Planı-İDEP ulusal düzeyde gelecek planlaması açısından yegane rapordur.

İDEP’in kamuoyu ile paylaşılmasından sonra, aradan geçen iki yıla rağmen, Planın incelenmesi, uygulama ve izlemenin katılımcı ve şeffaf olmamasının yarattığı kısıtlı açık bilgilere dayanarak da olsa böyle bir değerlendirme yapmak faydalı olacaktır.

Bu çalışma ile, geçen süre içinde İDEP hedeflerinde gerçekleşen ilerlemenin değerlendirilmesine, bu kapsamda iklim değişikliği ile mücadele konusunda Türkiye’nin bulunduğu durumun tespit edilmesine çalışılmıştır. Eldeki bilgiler irdelenirken, ileride oluşacak bilgilerin güncellenmesi için bahse konu eylemler ekte verilmiştir. Çalışmada temel olarak toplumun ulaşabileceği açık bilgiler kaynak alınmış olup, değerlendirme bununla sınırlanmaya çalışılmıştır.

¹ TÜSİAD’ın 17 Haziran 2012 tarihli, TOBB’un 8.7.2011 tarihli itirazları neticesinde 13.11.2012

² Kaynak UNFCCC, Ek-1 Dışı ülkeler ulusal bildirim verileri

İklim Değişikliği

Aşırı fosil yakıt kullanımı ve doğa tahribatı, yeni binyılı ciddi bir iklim değişikliği sorunu ile karşı karşıya bıraktı. Her ne kadar uluslararası düzeyde görüşmeler 1979'dan bu yana yapılsa da, geline noktanın çok yeteriz olduğunu bilimsel bulgular ortaya koymaktadır. 1988 yılında BM Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) tarafından kurulan Hükümetler Arası İklim İklim Değişikliği Paneli (IPCC), çalışmalarını, farklı aralıklarla yayımladığı raporlarla küresel düzeyde ve bilimsel perspektifte paylaşmaktadır.

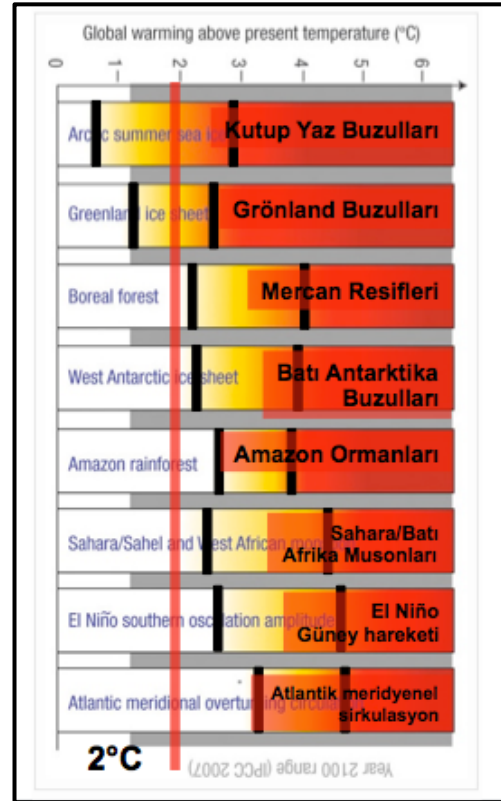
IPCC, 2007 yılında yayımladığı dördüncü değerlendirme raporunda, iklim değişikliğine karşı mücadele etmek ve zararlı etkilerini en aza indirmek için, çeşitli senaryolar çalıştı. Bu senaryolardan en önemlisi, küresel salımların 450 ppm'in altında sabitlemektir.

1850'li yıllarda başlayan sanayileşme öncesi ortalama 280 ppm (milyonda parçacık sayısı) olan atmosferik küresel karbondioksit yoğunluğu, 1980'li yıllarda 350 ppm'i geçti ve bugün, 2013 yılı Mayıs ayında günlük ölçümlerde 400 ppm değeri görülmeye başlandı³.

IPCC'nin 450 ppm senaryosu temelde küresel sıcaklık artışını 2°C'de sınırlama üstüne kuruluydu. Bilim insanları tarafından yapılan çalışmalar, böylesi bir süreçte iklim dengelerinin insanlığa ciddi bir yıkım yaratmaması için küresel salımların 2020'ye kadar %25-40 seviyesinde, 2050 yılına kadar %90 seviyesinde azaltımını öngörmektedir. Öte yandan azaltım sağlarken de salım artışlarının 2015'den sonra zirve yapmasının da çözümü zora sokacağını ortaya koymaktadır.

450 ppm senaryosunun, bugün için geçerliliği zayıflamıştır. IPCC, bu senaryo için 2007'de yayımladığı raporda %50 kesinlik vermiş idi. Yani, 450 ppm senaryosu güvenli eşiği temsil etmemektedir. Bir başka deyişle, 450 ppm'e yaklaştıkça iklim dengelerinin devrilme riski artmaktadır. 2008 yılında bir grup bilim insanı bir araya gelerek iklim değişikliğini durdurmak ve iklim dengelerinin devrilmemesi için güvenli eşiğin 350 ppm olduğunu ortaya koydu⁴.

IPCC, 2007 Raporu iklim devrilmesi ile kastedilen iklim dengelerini sağlayan unsurların kaybını ortaya koyarken, bunların başında; Kuzey Kutbu Buzulu'nun yaz sonu itibariyle aşırı erimesi ve ardından Grönland Buzul yüzey tabakasının erimesi geliyordu. Beyaz buzul yüzeyinin, güneş ışınlarını yansıtmak yerine, erime neticesinde emmeye başlaması, yerkürenin sıcaklık dengelerini alt-üst edecekti. Nitekim bunların ardından önemli bir karbon yutağı olan mercan resiflerinin asitlenmesi ve Amazon ormanlarının yok olması gelmektedir.

Şekil 1- İklim dengelerinin devrilme olayları.
Kaynak: IPCC, 2007

³Mouna Loa Ölçüm istasyonu değerleri için bakınız: <http://www.esrl.noaa.gov/gmd/obop/mlo/>

⁴Hansen, J. ve arkadaşları, Mart 2008

2012 Eylül ayında tarihi bir olay gerçekleşti. Eylül ayında yaz sonu buzul alanı 1970-2000 yılı ortalamasının yarısına düşerek yaklaşık 3,4 milyon km²'lik bir alana geriledi. IPCC, önceki çalışmalarda Kuzey Kutbu Yaz sonu buzullarının tamamen erimesinin 2070 sonrası olarak tahmin ediyordu. Buzul bilimciler, son olayların ardından erimenin 2015 yada 2016 yılı yaz sonu olabileceğini ifade ettiler.

Mayıs 2013 itibariyle saatlik ve günlük karbondioksit ölçümleri 400 milyonda parçacık değerlerine ulaştı. 1987 yılından sonra 350 ppm'i geçen yoğunluk, 2012 ortalaması 394 ppm kabul edildiği ve bir dizi aşırı iklim olayları ile karşı karşıya bıraktığını düşünüldüğünde, 400 ppm çok ciddi bir tehlike sinyalidir. Yaklaşık 4,5 milyon yıl önce bu değerlere yakın bir yoğunluğun tespit edildiğini dikkata aldığımızda⁵, fosil yakıt ekonomisinin gezegeni 150 yıl gibi kısa bir sürede vardığı nokta anlaşılacaktır.

Bugün için net olan bir şey var ise, o da, bilimin öngörüsünün de ötesinde insanlığın ve doğanın iklim değişikliği nedeniyle daha kötümser gerçeklerle karşı karşıya olduğudur.

Türkiye Örnekleri

Küresel iklim değişikliği, yerel düzeyde de benzer sonuçları karşımıza çıkartmaktadır. Türkiye son yıllarda çok sayıda aşırı hava olayı ile karşı karşıya. Aşırı ve anlık yağışlar ve sonucunda oluşan sel felaketleri, kentsel altyapının çökmesi, sıcak hava olayları, aşırı hava olaylarının gerçekleşme sıklığındaki artış günlük yaşamda daha gözlenir hale geldi. Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu 2010 ve 2012 yılı 'İklim Verilerinin Değerlendirilmesi Raporları'nda sıcaklık rakamları, Türkiye'nin süreçten etkilendiğine dair bir dizi veri sunuyor.

2010 yılının değerlendirildiği raporda, 2010 yılının, 1970-2000 yılı normalleri olan **12.81°C'den 2.38°C** daha sıcak geçtiğini ortaya koyuyor. Rapor, mevcut meteorolojik veriler çerçevesinde en sıcak 10 yılın tamamının 1998-2010 yılları arasında gerçekleştiği tespitini de yapıyor. **2010 yılında 6 istasyonda uzun yıllar ekstrem maksimum sıcaklık değeri gözlemlenirken, 14 istasyonda yeni ekstrem maksimum sıcaklıklar ve 1 istasyonda ekstrem minimum sıcaklık kayıt edilmiştir**⁶.

2012 yılı ise, 1970-2000 yılı normallerinden 1.39°C daha sıcak geçerek 14.2°C ortalama ile en sıcak üçüncü yıl oldu. 2012 içinde 31 istasyon kendi maksimum sıcaklık rekorunu kırdı. Bununla beraber, 2012 yılı boyunca **66 merkezde çoğu birden fazla olmak üzere günlük maksimum sıcaklıkların 5 günden fazla ortalama maksimum sıcaklığın 5°C üzerinde seyrettiği toplam 166 adet sıcak hava dalgası yaşandı**⁷.

Sıra	Yıllar	Ort. Sıcaklık	Fark	Sıra	Yıllar	Ort.Sıcaklık	Fark
1	2010	15,20°C	2,39°C	6	2007	13,75°C	0,94°C
2	2001	14,22°C	1,41°C	7	2009	13,70°C	0,89°C
3	2012	14,20°C	1,39°C	8	2005	13,68°C	0,87°C
4	1999	14,10°C	1,29°C	9	2006	13,59°C	0,78°C
5	1998	13,80°C	0,99°C	10	2008	13,54°C	0,73°C

Tablo 1- Türkiye'nin en sıcak 10 yılı ve 1970-2000 yılı ortalaması olan 12,81°C ile farkı

⁵ 400 ppm nedir? <http://350ankara.org/400-ppm-nedir/>

⁶ Devlet Meteoroloji İşleri Gen. Müd. 2010 Yılı İklim Verilerinin Değerlendirmesi Raporu, Ocak 2011, sf:7

⁷ Meteoroloji İşleri Gen.Müd. 2012 Yılı İklim Verilerinin Değerlendirmesi Raporu, Şubat 2013, sf:1

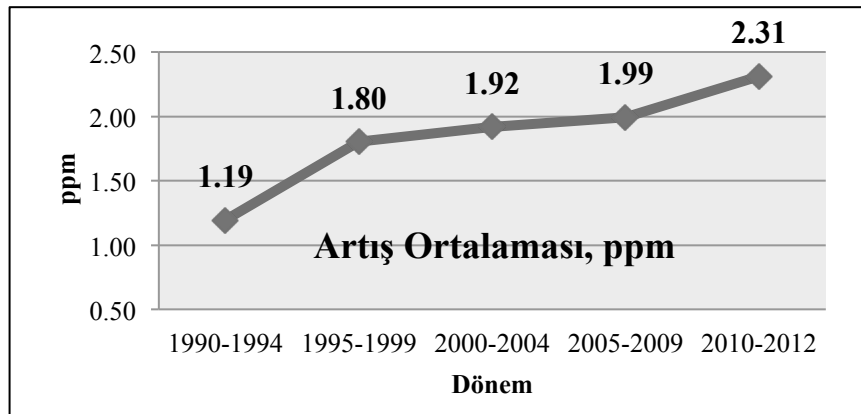
Uluslararası Politikalar

1979 yılında Birinci Dünya İklim Konferansı, 1990 yılında düzenlenen İkinci Dünya İklim Konferansı Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) öncülüğünde düzenlendi. 1988 yılında kurulan Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPPC) ardından 1991 yılında ilk hükümetler arası müzakereler başladı. 1992 yılında Rio-Brezilya’da imzaya açılan BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, 1994 yılında dünya ölçeğinde yürürlüğe girdi. Sözleşme, *tüm ülkelerin ortak fakat farklı sorumluluklarına ve imkânlarına ve sosyal ve ekonomik koşullarına uygun olarak mümkün olan en geniş ölçüde işbirliği yapmasını ve etkili ve uygun uluslararası çabaya katılmasını gerektirdiğini kabul ederken ülkelerin atmosferdeki seragazi birikimlerini, iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkiyi önleyecek bir düzeyde durdurmayı başarmayı*⁸ amaç olarak ortaya koyuyordu.

1997 yılında imzaya açılan Kyoto Protokolü 2005 yılında yürürlüğe girerek birinci yükümlülük dönemi olan 2008-2012 yılları arasında 38 ülkenin 2008-2012 döneminde seragazi salımlarını 1990 yılına göre %5 mertebesinde azaltım yapmasını öngörüyordu.

2007 yılında IPCC dördüncü değerlendirme raporunu yayımladı. Bu raporun ardından Bali’de gerçekleşen 13. Taraflar Konferansı sonucunda Bali Yol Haritası çıktı. Bali Yol Haritası temelde; 2012’de bitecek olan Kyoto Protokolü’nün birinci yükümlülük döneminin ardından, 2009 yılına kadar bütün ülkeleri kapsayan bir uluslararası anlaşmanın hazırlanarak yürürlüğe girmesini hedefliyordu. 2009’da Kopenhag’da gerçekleşen 15. Taraflar Konferansı’nda ise böyle bir başarı yakalanamadı. Ancak 2011’de Durban’da gerçekleşen 17. Taraflar Konferansı’nda 2015 yılına kadar müzakere edilecek ve 2020’de yürürlüğe girecek küresel azaltım anlaşması kararı çıktı. Durban Konferansı’nda aynı zamanda, 2013-2020 sürecinin Kyoto Protokolü’nün ikinci yükümlülük dönemi olarak devam ettirilmesi kararı alındı. Sonuçta, daha fazla ülkenin sorumluluk aldığı, iklim değişikliğinin ciddiyetine karşılık gelen bir küresel azaltıma yol açacak ve teknoloji, finansman gibi pek çok konunun netleştiği nihai küresel azaltım anlaşması hedefi geciktirilmiş oldu. Nitekim bu gecikme neticesinde Aralık 2012’de Doha’da gerçekleşen 18. Taraflar Konferansı’nda ülkeler azaltım konusunda gecikmenin farkına vararak, uyum tartışmaları çerçevesinde iklim felaketleri kaynaklı *kayıp ve zararlar* için müzakere yol haritası çıkartılmasına karar verildi.

Gelinen noktada; 1991 yılından bu yana müzakere eden devletlerin, iklim değişikliğinin ciddiyeti karşısında ortaya koydukları çözüm yetersiz kalırken, sonuçta sera gazları salımlarında artış oldu. 1990-1994 yıllarındaki atmosferdeki karbondioksit artışı ortalama 1,19 ppm/yıl iken, 2010-2012 artış ortalaması neredeyse iki katına çıkmış durumdadır.

Grafik 1- Küresel salım kaynaklı karbondioksit miktarı artış ortalaması (Kaynak veri: NOAA)

⁸ *italik* ifadeler Sözleşme metninden doğrudan alıntıdır.

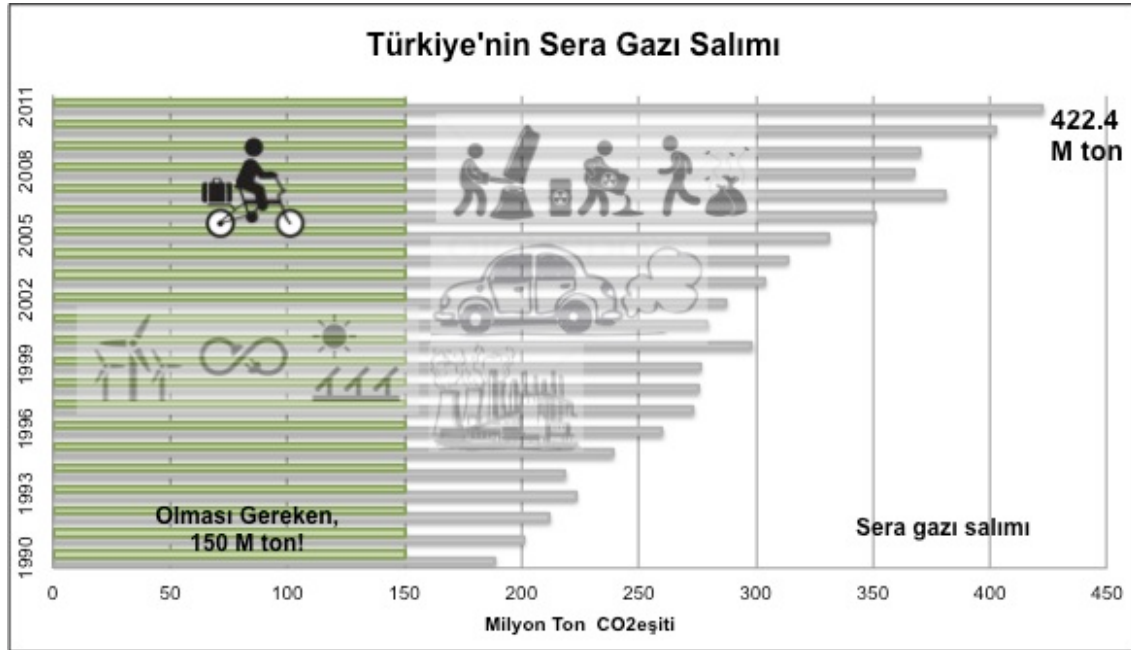
Bütün bunların sonucunda, Eylül 2012’de yaşanan Kuzey Kutbu yaz sonu buzulunda aşırı küçülmesi, Temmuz 2012’de Grönland kara buzulunda yüzey tabakasındaki hızlı erime ve en son Kuzey Kutbu sıcaklık rekorları haberi, durumun bilimin tahminlerinden daha kötü olduğunu ortaya koyuyor. Nasa Goddard Enstitüsü Başkanı James Hansen’in de içinde bulunduğu, biyolog, ekonomist ve iklim bilimcilerden oluşan 17 bilim insanının yazdığı makalede, iklim değişikliği felaketlerini önlemek için karbon salımının yıllık %6 oranında azaltılması ve küresel orman örtüsünün önemli ölçüde büyütülmesi gerektiğinin altı çiziliyor⁹.

Türkiye’nin İklim Envanteri

Türkiye, 2011 yılı seragazı envanterini 12 Nisan 2013 tarihinde BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Sekretaryası’na iletti. 2004 yılından bu yana ve 1990 yılını temel alarak hazırlanan envanter, aslında iklim değişikliğine dair Türkiye’nin neler yaptığının sayısal bir özetidir.

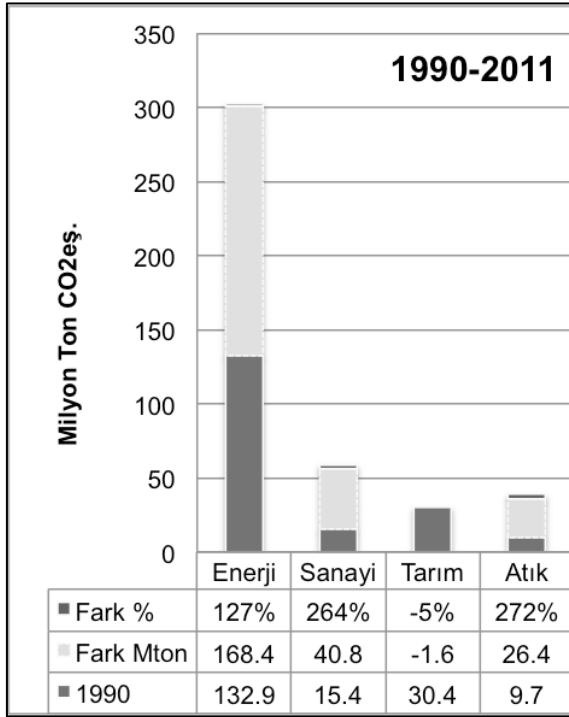
Envanterin Analizi

2011 yılı envanteri, 1990 yılına göre salımların % 124,2 arttığını ortaya koyuyor. 2010 yılına göre ise %5,1’lik bir artış anlamına geliyor. Yani iklim değişikliği için atılması gereken adımlar ile Türkiye’nin yapması gerekenler arasındaki uçurum her geçen gün genişliyor.

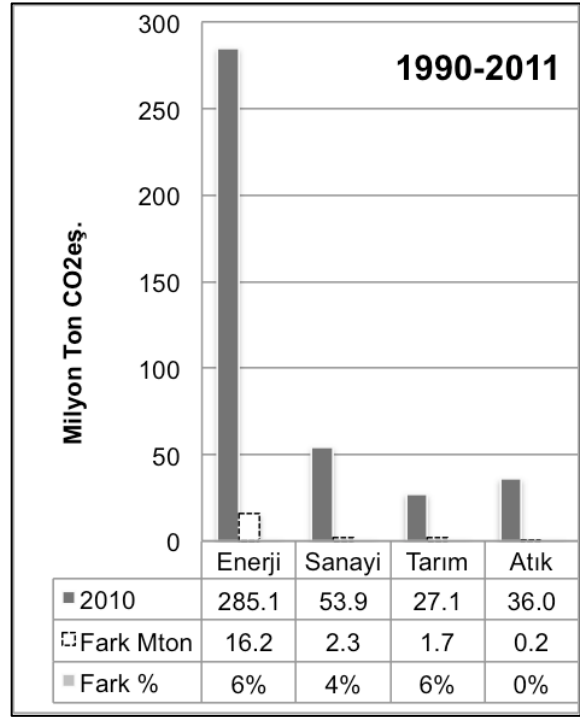

Grafik 2- 1990-2011 arası Türkiye’nin seragazı salımlarının artışı

⁹ Detaylar için bakınız: <http://350ankara.org/iklim-icin-adim-atmamak-ahlaki-bir-sorundur/>

Grafik 3- 1990-2011 yılı seragazı salım karşılaştırması

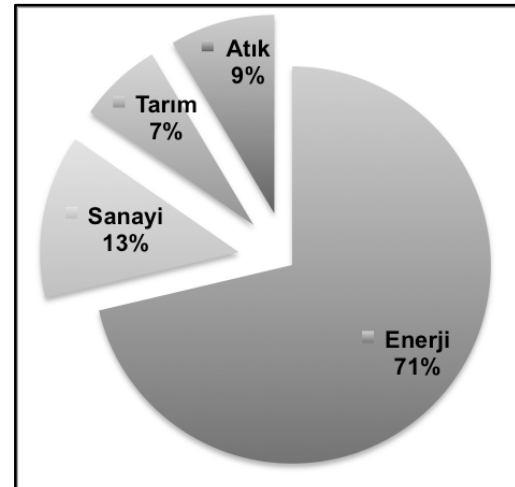
Grafik 4- 2010-2011 yılı seragazı salım artışı

Salımların referans alındığı 1990 yılına göre 234 milyon ton karbondioksit eşdeğeri artışın en büyük kısmı, 168,4 milyon ton ile enerji kaynaklıdır. Sanayi kaynaklı 40,8 milyon ton, atık kaynaklı 26,4 milyon ton seragazı salımı artışı varken, tarım kaynaklı salımlarda 1,6 milyon ton azalma görülmektedir (Grafik-3).

2011 yılı verisinin ortaya konulduğu önceki rapora göre 20,3 milyon ton karbondioksit eşdeğeri artışın en büyük kısmı, 16,2 milyon ton ile enerji kaynaklıdır. Geri kalanının 2,2 milyon tonu endüstri kaynaklı, 1,7 milyon tonu tarım ve 0,2 milyon ton ise atık kaynaklı artışlardır (Grafik-4).

2011 yılında Enerji kaynaklı artışın 9,4 milyon tonu elektrik üretiminde kullanılan doğalgaz ve kömürdür. Kalan artışın 3,2 milyon tonu ulaşım, 3,4 milyon tonu ise, demir-çelik ve çimento sektöründeki enerji kaynaklı artıştır.

Konutlarda kullanılan fosil yakıt kaynaklı seragazı, envanterin bir parçasıdır. Salım değeri ile kullanılan yakıtın verdiği enerji arasında bir ilişki vardır. Türkiye’de konutlar da 1990 yılında 240 milyon TJ olan toplam enerji kullanımı 2002’de 280 Milyon TJ’e çıktı. 2011’de ise 836 Milyon TJ’e ulaştı. Seragazı olarak ifade edildiğinde, 1990’da 23 milyon ton karbondioksit salımı, 2011’de 52,6 Milyon ton’a ulaşarak % 125 oranında artış gerçekleştirdi.

Grafik 5- 2011 yılı salımlarında yüzde olarak sektörel payları

Doğalgazın konutlarda kömürden kurtarmak için bir araç ortaya çıktığı ilk dönemlerden sonra, vergi geliri toplamak için daha fazla yaygınlaştırılması ile kullanımı arttı. Bunun sonucunda, 2011’de 1990’ın tam 201 katı daha fazla doğalgaz yakıldı. Mevcut ekonomik politikalar neticesinde fiyat artışı ve vergiler, 2002 yılında 1990’a göre yarıya düşen kömür kullanımını tekrar ekonomik olarak cazip hale getirdi ve **2011’de evlerde yakılan kömür miktarı 2002’nin yaklaşık 4 katına ulaştı.**

Konutların, 1990 yılına kıyasla neredeyse dört katı enerji harcaması, konut sayısındaki artıştan çok, enerji verimliliği konusunda adım atılmamasının ve daha geniş konutların yaygınlaşmasının bir sonucudur.

2011 yılında, ulaşımda kullanılan yakıtlardan kaynaklanan 3,2 milyon tonluk bir artış meydana geldi. Böylesi bir artış ile ulaşım kaynaklı toplam salımlar 47,7 milyon tona çıktı. 2.16 milyon ton artış ile karayolu ulaşımı en büyük salım kaynağı oldu. 2010 yılına göre % 6 oranında artış gerçekleşirken, bu artışa rağmen benzin kaynaklı salımlar % 13 oranında azaldı. LPG kaynaklı salımlar %3, motorin kaynaklı salımlar ise %9 oranında artarak bu artışın baş aktörleri olmuştur. Kısacası, ulaşım tüketiciye pahalı geldiği için benzinden motorine ya da LPG’ye geçmiş, ama toplu taşıma yetersiz kaldığı için de ulaşımını bireysel araçlarla sağlamaya devam etmiştir.

Toplu taşıma yatırımlarına öncelik verilmemesi, Haydarpaşa Tren Garı gibi önemli ulaşım merkezlerinin kullanılmamasına ek olarak, karbon yoğun ulaşım yatırımlarının salımlarda da kendine yer bulduğu envanterde görülmektedir. Sadece havacılıkta 2011 yılında salımlar 2010’a göre % 11 artarken, envanter toplamına dahil edilmeyen yurtdışı uçuşları da dahil edildiğinde, bir yılda toplam artış % 213 oranına ulaşmaktadır (Tablo-2).

Milyon ton	2010	2011	Artış
Yurt içi uçuş kaynaklı salımlar	2,999	3,330	%11
Yurt dışı uçuş kaynaklı salımlar	433	7,419	%1614
Toplam	3,431	10,749	%213

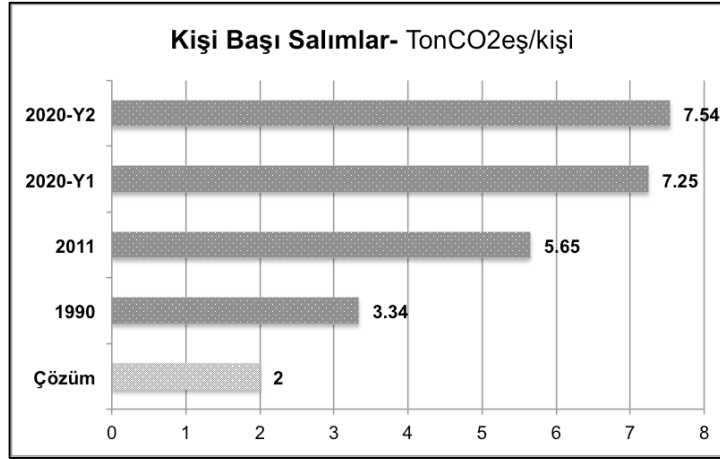
Tablo 2- 2010-2011 yılı yurt içi ve yurt dışı uçuşlar kaynaklı salımlar ve artış oranı.

Geçmiş ile Karşılaştırma

2011 yılında, bir öncek yıla göre Türkiye’nin seragazi salımında %5,1 artış yaşandı. Böylece, 1990 yılından bu yana salımlar yıllık ortalama %3.92 değere ulaştı. Eğer baz yıl olarak 1990 değil de, mevcut hükümetin politikalarının bütünlüğü açısından **2002-2011** dönemi seçilecek olursa, **artış ortalaması % 4,38** gibi ciddi yüksek bir orana ulaşmaktadır. Küresel düzeyde salımların **yıllık % 6 azaltılması gerektiğini bilim dünyası ortaya koyarken**, Türkiye’nin son dokuz yıl içindeki % 4,38 artış ortalaması küresel % 6 azaltım ile olan makası daha da açmaktadır. Salım artış ortalamasının daha yükseldiği bu dönem, Türkiye’nin 2004 yılında İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne ve 2009 yılında Kyoto Protokolü’ne taraf olduğu döneme denk düşmektedir.

Türkiye son 21 yıllık temel politikasını sürdürürse (Grafikte 2020-Y1 ile gösterilmiştir), 2020 itibariyle yıllık 597 milyon ton toplam salıma ulaşacak, kişi başı salım ise 7,25 ton değerini aşarak bilimin hedef koyduğu kişi başı 2 ton eşliğini yaklaşık dört katına ulaşmış olacaktır.

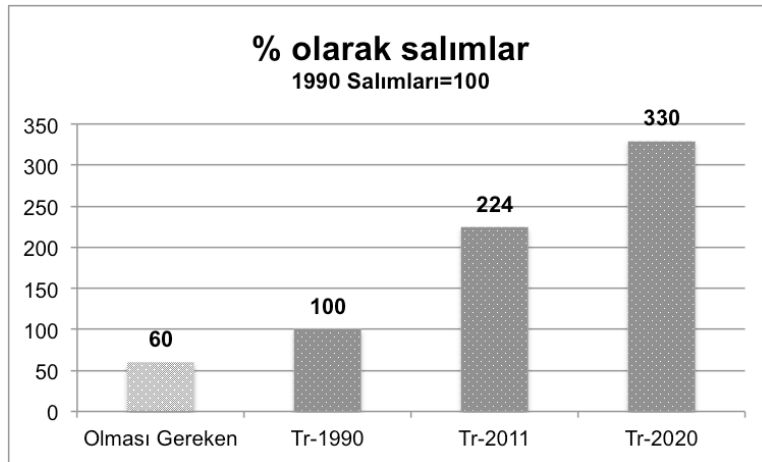
Türkiye, 2002 yılından bu yana izlediği politikaları sürdürdüğü dikkate aldığımız takdirde (Grafikte 2020-Y2 ile gösterilmiştir), 621 milyon ton mertebesinde salım ve 7,54 ton kişi başı salımları ile AB'nin 2011 yılı ortalamasını yakalayacak. AB'nin 2011'de kişi başı salımlarını % 3 azalttığını ve mevcut politikalarının azaltım yönünde olduğu¹⁰ dikkate alındığında, 2020 yılından önce Türkiye'nin salımlarının AB ortalamasını geçmesi mümkün görünmektedir.

Grafik 6- Kişi başı salımların yıllara göre gerçekleşmesi ve projeksiyonu

Sonuç Olarak

İDEP çerçevesinde eylemler tanımlandığı 2011 yılı, Türkiye'nin salımlarında olağanüstü bir artışın da yaşandığı yıl oldu. Bir önceki yıla göre 20 milyon ton seragazı salımı artışın enerji, ulaşım, konutlar, sanayi ve tarım destekli olduğunu ve mevcut politikaların daha karbon yoğun sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaktadır. Böylesi bir resim, bilimin, küresel salımların 1990 yılına göre % 25-40 mertebesinde azaltılması gerektiğini ortaya koyduğu bir dönemde, 1990 yılındaki seragazı toplam salımını 100 olarak kabul edildiğinde, 2011'de 224 düzeyine, böyle sürdüğü takdirde 2020 yılında da, 330 düzeyine çıkacağını; bunun ise uluslararası süreçte bilimin çok gerisinde kalan adımları daha da zora sokacağını öngörmek mümkün.

Grafik 7- 1990 yılı salımları 100 alındığında Türkiye'nin 2011 salımı ve 2020 tahmini

¹⁰ EU Joint Research Center 18.7.2012 tarihli açıklaması

İDEP Nedir?

Uluslararası Arka Plan

2007 yılında Bali’de gerçekleşen 13. Taraflar Konferansı’nda müzakere edilmiş ve karara bağlanmış uluslararası bir andlaşma çıkmadı. Taraflar Konferansı’nın bir çıktısı olarak, tüm gelişmiş ülkelerin 1990 yılına göre azaltım taahhütleri almaları, gelişmekte olan ülkelerin azaltım faaliyetleri üstlenmeleri kabul edilen kararlar arasında idi. Bu çerçevede, Karar 1./CP paragraf 1(b)’ye göre tarafların ‘Ölçülebilir, Raporlanabilir ve Doğrulanabilir (Measurement, Reporting and Verification/MRV) salım verilerine sahip olması ve ‘ulusal programlarına uygun azaltım faaliyetleri (NAMAs-Nationally Appropriate Mitigation Actions) karara bağlandı.

Devamında, 2009 yılında 15. Taraflar Konferansı’nda ortaya çıkan Kopenhag Uzlaşması çerçevesinde Ek-1 ülkelerinin seragazi salımı için 2020 azaltım hedeflerini, Ek-1 dışı ülkelerin ise, ulusal programlarına uygun azaltım faaliyetlerini (NAMAs- Nationally Appropriate Mitigation Actions) Sekreteryaya’ya iletmesi karara bağlandı.

Temelde, BM İklim Değişikliği Sekreteryası çatısı altında yapılan salım azaltım faaliyetlerinin veya taahhütlerinin Ölçülebilir, Raporlanabilir ve Doğrulanabilir olması tüm Tarafların üzerinde anlaştığı bir konudur.

Böylesi bir dönemde ülkeler azaltım, artıştan azaltım gibi hedeflerini belirler ve uluslararası sekreteryaya bildirirken, Türkiye hedef iletmedi ve bu hedefe uygun bir azaltım faaliyetini içeren Ulusal Programlara Uygun Azaltım Faaliyetleri çalışması yapmadı. Aynı tarihte, bunun yerine, İklim Değişikliği Eylem Planı çalışmalarına başladı.

Ulusal Arka Plan

İklim değişikliği konusunda Ulusal Program ve Eylem Planı hazırlanması konusunda ilk tartışmalar 2000 yılına dayanmaktadır. O dönem hazırlanan 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı¹¹ hazırlıkları çerçevesinde çok sayıda özel komisyon kurulmuş, bunların arasında İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu’da yer almaktadır. 2007’de uygulaması başlayan 9. Kalkınma Planı¹² iklim değişikliğini Çevre Özel İhtisas Komisyonu altında incelenmiştir. 10. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)¹³ hazırlıkları için kurulan 46 Özel İhtisas Komisyonu ve 20 Çalışma Grubu arasında ise doğrudan iklim değişikliği konusu yoktur.

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu Politikalar ve Önlemler bölümünde Ulusal Program ve Eylem Planının hazırlanması ve kabulü” ifadesi yer almış, rapordan yola çıkarak 8. Plan’da sadece iki paragrafta iklim değişikliğine yer verilmiştir:

Paragraf 1456: *Sektörde, iklim değişikliğine neden olan seragazi emisyonlarının azaltılmasına yönelik politikalar geliştirilecek, ulaştırmaya bağlı emisyon envanterleri çıkarılacaktır.*

Paragraf 1822: *Küresel iklim sisteminin korunması kapsamında ülkemizin üzerine düşen sorumlulukları çerçevesinde; artan nüfusun gereksinimleri temel alınarak ortak fakat farklılaştırılmış yükümlülükler ilkesi doğrultusunda İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (İDÇS) sürecine katılmak üzere çalışmalar sürdürülecektir.*

¹¹ 05.07.2000 Tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹² 01.07.2006 Tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹³ 5 Haziran 2012 tarih ve 28314 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Başbakanlık Genelgesi.

9. Kalkınma Planı (2007 -2013) hazırlıkları aşamasında oluşturulan Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda "seragazi salımlarını kontrol etmeye ve/ya da azaltmaya, karbon tutucu yutakları koruma ve çoğaltmaya ve iklim değişikliğinin zararlı etkilerine karşı uygun uyum önlemlerini almaya yönelik bir Ulusal Eylem Planı'nın hazırlanması, kabul edilmesi, uygulamaya konması ve düzenli aralıklarla güncellenmesi gerekmektedir."¹⁴ ifadesi kullanılmıştır. Bu tavsiye, 9. Planın 461. Paragrafında şöyle ifade edilmiştir:

"Ülkemiz şartları çerçevesinde ilgili tarafların katılımıyla seragazi azaltımı politika ve tedbirlerini ortaya koyan bir Ulusal Eylem Planı hazırlanarak, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine ilişkin yükümlülükler yerine getirilecektir."

2009 yılında tamamlanan Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi (2010-2020) Belgesi, 3 Mayıs 2010 tarihinde Yüksek Planlama Kurulu tarafından onaylandı. Belge içinde 5. bölümde yer alan stratejiler maddesi içinde "*Dinamik bir anlayış içinde Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi ile Dokuzuncu Kalkınma Planı ve ilgili diğer ulusal politika ve strateji belgeleri doğrultusunda Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planını hazırlamak,*" ifadesi yer almaktadır.

Sonuç olarak, 2000 yılından bu yana çeşitli ulusal dökümanlarda yer alan eylem planı yapma hedefi, 2009 yılında işleme konuldu.

Proje bilgileri

İklim Değişikliği Eylem Planı, Türkiye'nin Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planının Geliştirilmesi Projesi çerçevesinde hazırlanmıştır. İngiltere Dışişleri Bakanlığı Stratejik Program Fonu kapsamındaki 'Düşük Karbon Yüksek Büyüme Programı'tarafından 307 bin 220 Amerikan doları kaynağı ile finanse edilmiş, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve UNDP Türkiye, projenin uygulama sürecini aynî katkılarıyla desteklemiştir. Ocak 2009'a başlayan proje 18 aylık bir sürecin sonunda Temmuz 2011'de tamamlanmıştır.

Türkiye'nin Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı'nın Geliştirilmesi Projesi'nin ana amacı, "*Türkiye İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu'na (İDKK) sunulacak ve ulusal politikayı oluşturacak kapsamlı ve bütünsel bir 'İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı' geliştirmek olarak*"¹⁵ projede tanımlanmaktadır.

Proje 6 aşamadan oluşmuştur:

- 1- Mevcut Durum Değerlendirmesi
- 2- Karşılaştırmalı Ülke Örnekleri Değerlendirmeleri
- 3- İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı Stratejik Çerçevesinin Oluşturulması
- 4- İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı'nın Geliştirilmesi
- 5- İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı Ulusal Konferansı
- 6- Teknik ve Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi

Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından Mayıs 2011'de nihai taslak oluşturularak, 29 Temmuz 2011'de projenin kapanış toplantısı gerçekleşmiş ve projenin sonuçları bir basın bülteni ile kamuoyu ile paylaşılmıştır.

¹⁴DPT IX. Kalkınma Planı (2007-2013) Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sf:91-92

¹⁵Bakınız :<http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=2058>

İDEP Analizi

Amaçlar ve Hedefler

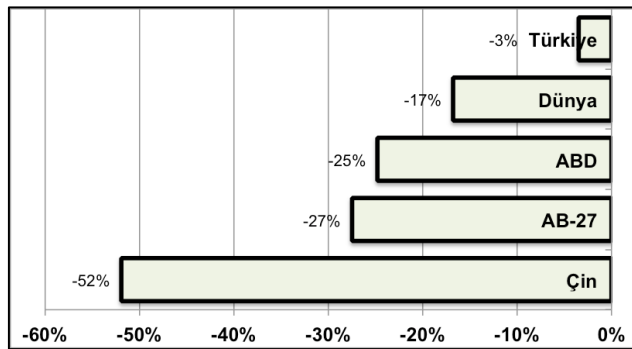
İDEP içinde 49 amaca yönelik 107 hedefi gerçekleştirmek için 541 eylem yer almaktadır.

Sektör	Amaçlar	Hedefler
Enerji Sektörü	4	9
Bina Sektörü	3	7
Sanayi Sektörü	3	5
Ulaştırma Sektörü	5	10
Atık Sektörü	1	6
Tarım Sektörü	3	5
Arazi Kullanımı Ve Ormancılık Sektörü	4	9
Sektörler Arası Ortak Konular	9	12
İklim Değişikliğine Uyum	17	44
Toplam:	49	107

Tablo 3- İDEP’de yer alan Amaç ve Hedeflerin sayısal özet tablosu

Tanımlanan amaç ve hedeflerin genel yapısı incelendiğinde, bazı hedeflerde sayısal hedef konulduğu görülse de, aslında seragazi salım hedefi içermemektedir.

Sayısal hedeflerin ise aslında küresel mevcut politikaların ve uygulamaların oldukça gerisinde olduğu görülecektir. Örneğin küresel rekabetin şart koşmasıyla dünya genelinde 1990-2007 yılları arasında enerji yoğunluğu % 17 azalmıştır (**Error! Reference source not found.**). Bu dönemde Türkiye’nin % 3 enerji yoğunluğu azaltımı yapması, işin daha başında olduğunu göstermektedir. İDEP içinde Amaç E1 altında 2008 yılına göre 2015’de sadece % 10’luk bir azaltım hedefi (Hedef E1.1) koyması hedefin bir iddia taşımadığının somut örneğidir. Benzer şekilde, Hedef E4.1’de 2023 yılına kadar ülke çapında elektrik dağıtım kayıplarının %8’e indirilmesi hedeflenirken, hali hazırda küresel düzeyde ortalamanın % 8,8 olduğunu, AB ve ABD’de ise bu ortalamanın % 7 mertebesinde¹⁶ olduğu dikkate alındığında, zaten yapılması gereken işlerin 2023’e atıldığı görülecektir.

Grafik 8- 1990-2007 yılları arasında enerji yoğunluğu değişimi¹⁷

¹⁶ <http://www.leonardo-energy.org/reducing-electricity-network-losses#.UZnCQivbr48>

¹⁷ Detaylar için bakınız: Enerji Verimliliği Enerji Çılgınlığına Engel, 7 Şubat 2012 Cumhuriyet Gazetesi

Bir başka açıdan bakıldığında, hedeflerin **mevcut politikaların devamı, mevcut mevzuatta yapılması tanımlı işler olduğu görülmektedir**. 5627 Sayılı Enerji Verimliliği Kanunu, 18 Nisan 2007 yılında Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun’da yer alan Madde 7d’ye göre Enerji Kimlik Belgesi alınması şartı getirilmiş, ancak eklenen Geçici Madde 6(2)’de ise bu zorunluluk on yıl ertelenerek belgenin alınması için 2017 yılına kadar süre tanınmıştır. Yasal durum böyle iken, Amaç B.1’de tanımlanan 2017 yılına kadar tüm binalarda “Enerji Kimlik Belgesi” verilmesi hedefi (Hedef B1.4), aslında mevcut politikalar ile geciktirilen işlerin İDEP’e aynen girdiğini göstermekte olup, hedefin geçmişten gelen mevzuat gereği “mevcut politika” olduğunu göstermektedir.

Temelde sadece amaç ve hedefler incelendiğinde, eylemlerde de görüleceği üzere, mevcut politikaların devamı, mevcut mevzuatta yapılması tanımlı işlerin yer aldığını, yapılmış ve devam eden işlerin hedef ve amaçlarının dahil edildiği görülmektedir.

Eylemlerin Kapsamı

541 eylemden oluşan İDEP, hem eylem bazında, hem de plan bazında sayısallaştırılmış seragazi azaltımı hedefi içermemektedir. Bu durumda plan dahilindeki eylemlerin iklim değişikliği ile bağlantısını kurmak, sonuçlarının iklim değişikliği ile savaşmada rolünü tespit etmek oldukça güçtür. Raporun eylemleri incelediğinde, sonuçla aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

1. **Mevcut Politikaların devamı:** Eylemler, zaten süren bir iş ya da programın parçası, devamı niteğindedir:

Örnek: Eylem US2.2.1 maddesinde “Kapalı sistem sulama yatırımlarının, gerekli ve uygun yerlerde ulusal ve uluslararası kaynaklarla planlanmasına devam edilmesi” şeklinde bir eylem tanımlanmıştır.

2. **Mevcut mevzuatta tanımlı işlerin eylem olarak yer alması:** Daha önce çıkartılan mevzuat gereği yapılması zaten gereken işlerin/eylemlerin İDEP içinde yer alması.

Örnek: Eylem B1.5.1.7’de “Kamu binalarında enerji yönetimi uygulamasının etkinleştirilmesi için 10bin m² üzerindeki veya 250 tep ve üzerinde enerji tüketen kamu binalarında enerji yöneticilerinin atanması” yer almaktadır. Ancak, 28Ekim 2008 tarihli Resmi Gazete’de yer alan “Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Artırılmasına Dair Yönetmelik” dahilinde yapılması zaten tanımlanmış olup, 2011 yılındaki İDEP’e ayrıca girmiştir.

3. **Yapılmış ve devam eden işlerin dahil edilmesi:** Kurumsal düzeyde yapılan işlerin İDEP’e dahil edildiği görülmektedir.

Örnek: Eylem T 3.1.1.1.’de “ İklim değişikliği etkilerinin izlenmesi amacı ile fenolojik gözlemlerin yapılması ve kayıt altına alınması” ifadesi yer almaktadır. Ancak, Türkiye’de halihazırda Meteoroloji Genel Müdürlüğüne bağlı 252 istasyondan oluşan fenolojik gözlem yapan şebekesi mevcuttur.

4. **İklim değişikliği hızlandıran eylemlere yer verilmesi:** Fosil yakıt kaynaklı politikaların devamını sağlayacak eylemlerin İDEP’e dahil edilmesi.

Örnek: Eylem E.3.1.’maddesinde “ Yeni kurulacak olan santrallerde yerli linyitleri kullanacak temiz kömür teknolojileri kriterlerinin belirlenmesi ve uygulamayı özendirici tedbirlerin alınması” ile kömür santrallerin devamını sağlayacak eylem açık bir biçimde İDEP içinde yer almıştır.

5. **İklim değişikliğine neden olan teknolojiler için zaman kazandırma:** Önerilen

eylemler ile iklim değişikliğine yol açan faaliyetlerin önlenmesi yerine, alınacak kararları geciktiren eylemler koyulmuştur.

Örnek: Eylem E.3.1.1.2 ile 2014 yılına kadar mevcut kömür santrallerinde temiz teknoloji kullanımı, maliyetler ve uygulama imkanı araştırılarak bu süreçte asıl eylemleri oluşturacak bilgi ve çalışmanın yapılmasının önü kapatılmıştır.

Katılımcılık ve Şeffaflık

İDEP'in hazırlık aşamasında sivil toplum örgütlerinin de katılımı söz konusu iken, nihai raporda görüşlerin rapora genelde yansımadağı görülmektedir. Planın yayınlanması ardından, eylemlerin hayata geçmesi sürecinde katılımcılığı ve şeffaflığı sağlayan araçlar oluşturulmamıştır. Plana dair izleme sistemi de dışarıya kapalıdır (Şekil 3). Bu nedenle, planın uygulanması ve izlenmesi aşamalarında tamamen kamuoyuna kapalı olup, katılımcı ve şeffaf olmayan bir süreçte sahiptir.

İzleme

İklim Değişikliği Eylem Planı'nın izlenmesi için, Planın kamuoyu ile paylaşılmasından 8 ay sonra izlenmesi ile ilgili karar alındı. 22 Şubat 2012'de gerçekleşen İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu toplantısında kurul üyesi kurum ve kuruluşlardan en az Daire Başkanı düzeyinde temsil edilen İzleme ve Yönlendirme Komitesi'nin kurulmasına ve bu komiteye bağlı Çalışma Grubu'nun oluşturulmasına karar verildi. Karar ardından İDEP'de tanımlı 541 eylemin izlenmesi için 2013 yılından itibaren aşağıdaki bilgilerin oluşturulan internet tabanlı izleme sistemine girişine başlandı¹⁸:

- 1- Varsa yer aldığı diğer strateji ve eylem planları
- 2- Gerçekleşme durumu
- 3- Uygulama sürecinde yaşanan olumlu ve olumsuz gelişmeler
- 4- Uygulamaya ilişkin değerlendirme ve çözüm önerileri
- 5- Gerçekleştirilmesi amacıyla planlanan projeler
- 6- Revizyonuna ilişkin görüşler
- 7- İzlenmesine yönelik performans göstergeleri

İDEP içinde eylemlerde başarı göstergeleri tanımlanmamış olup, izlemede bakanlık tarafından gösterge oluşturulacağı anlaşılmaktadır.

Şekil 2 - Ocak 2013'de açılan internet tabanlı izleme sistemi bununla sınırlı olup içeriği kapalıdır.

¹⁸ <http://iklim.cob.gov.tr/> 10 Ocak 2013 tarihli haber

Sektörel Eylemlerin İlerlemesi

Toplam 541 eylemin listelendiği İDEP içinde 86 eylem, 2011-2013 yılları arasında tamamlanması hedefleniyor. Bu eylemlerin sayısal dağılımı Tablo 4’de verilmiştir.

Tabloda görüleceği üzere, atık sektöründe hiçbir eylem bulunmazken, ulaşımda bir, sanayide ise sadece iki eylem planlanmıştır. Bütün eylemlerin sadece üçte biri azaltım eylemleri olup, kalan çoğunluk ise uyum ve sektörler arası ortak konulardan oluşturmaktadır.

Sektör	Eylem Sayısı
Enerji Sektörü	10
Bina Sektörü	7
Sanayi Sektörü	2
Ulaştırma Sektörü	1
Atık Sektörü	0
Tarım Sektörü	2
Arazi Kullanımı Ve Ormancılık Sektörü	7
Sektörler Arası Ortak Konular	18
İklim Değişikliğine Uyum	39
2011-2013 Eylem toplamı	86

Tablo 4: İDEP’de yeralan 2011’de başlayacak ve 2013’e kadar bitmesi hedeflenen eylemlerin sektörlere dağılımı

Enerji

Enerji sektörü için eylemlerde ve sektör toplamında ölçülebilir, raporlanabilir ve doğrulanabilir bir seragazı azaltımı bulunmamaktadır. Eylemlerin seragazı azaltımı içeren eylemler olduğunu ifade etmek ciddi bir iddia olacaktır.

2011-2013 yılında tamamlanması gereken eylemlere bakıldığında, toplam 10 eylemin 6’sının enerji verimliliği, 3’ünün yenilenebilir enerji ve 1’inin de kömür santrallerinde biyokütle yakılması ile ilgili olduğu görülmektedir.

- İki eylemin zaten daha önce yapılan işler olduğu¹⁹ (E1.1.1.2. ve E1.4.1.1.)
- Üç eylemin bitirildiğine dair bilgiye ulaşıldığı (E1.2.1.1., E1.3.1.2 ve E1.4.1.2.)
- Bir eylemin şimdiden 1 yıl gecikeceği (E2.1.1.8.)
- Bir eylemin ilerlediği ancak mevzuat uyarlaması nedeniyle bugün itibariyle beklemede olduğu (E2.1.1.7.)
- Bir eylemin ise ilgili çalışmada yer almadığı (E2.1.5.4.)
- İki eylem için ise herhangi bir bilgiye ulaşamadığı (E1.1.24 ve E2.1.1.5) görülmüştür.

Eylemlere dair detaylı bilgi aşağıdaki tabloda verilmektedir.

¹⁹ Enerji verimliliği ile ilgili konulan eylemlerin zaten mevcut politika eksikleri olduğu, eylemin yapılması ile ilgili resmi belgelerinde olduğu görülecektir.

Eylem	Durum Tespiti
E1.1.1.2. Alt sektörler bazında enerji göstergelerinin hesaplanması ve takibi için tüm sektörleri ve kuruluşları kapsayan bir veri tabanı oluşturulması ve güncel tutulmasına yönelik değerlendirme yapılması ve yol haritası hazırlanması	Sanayi kuruluşlarının verilerini girdiği bir veri tabanı Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü altında zaten yapılmaktadır ²⁰ .
E1.1.2.4. Enerji Verimliliği Eylem Planı'nın hazırlanarak yürürlüğe konulması	Mevcut bir plan yoktur ²¹ .
E1.2.1.1. Enerji verimliliği danışmanlık şirketlerinin (EVD'ler) etkinliğinin artırılması amacıyla mevcut mevzuatın gözden geçirilmesi, EVD'lerin desteklenmesi ve sayısının artırılması	25 Temmuz 2012 tarihli 28364 sayılı Resmi Gazete ile Enerji Verimliliği Hizmetlerini Yürütecek Kurum ve Kuruluşlara Yetki Belgesi Verilmesi Hakkında Tebliğ yayınlanmıştır.
E1.3.1.2 Ar-Ge stratejisi oluşturulması ve "Enerji Sektörü Araştırma Geliştirme Projeleri Destekleme Programı" (ENAR) kılavuzlarının hazırlanması	08.06.2010 tarih ve 27605 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Enerji Sektörü Araştırma - Geliştirme Projeleri Destekleme Programına (ENAR) dair Yönetmelik Madde 7'de kılavuzların hazırlanacağı ifade edilmektedir. Yönetmelik tekrar revize edilmiş ve 21.02.2013 tarih ve 28566 sayılı R.G.'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.06.03.2013 tarihli duyuru ile Kılavuzlar yer almaktadır.
E1.4.1.1. Sektörlere enerji verimliliğini sağlamaya yönelik mevcut finans mekanizmaları hakkında bilgilendirme yapılması	Bu bilgilendirmeler, uluslararası finans kuruluşları tarafından enerji verimliliği projeleri kapsamında zaten yapılmaktadır.
E1.4.1.2. Mevcut enerji verimliliği desteklerinin artırılması amacıyla mevzuat güncelleştirmelerinin yapılması	Enerji Kaynaklarının Ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Artırılmasına Dair Yönetmelik 27 Ekim 2011 tarih 28097 sayı ile Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.
E.2.1.1.5. Denizlerde rüzgar enerjisi konusunda yol haritası hazırlanması ve finansman modelinin geliştirilmesi	2012 yılında bitmesi hedeflenen eyleme dair bilgiye ulaşılmadı
E2.1.1.7. Jeotermal enerjinin kullanılmasına yönelik yasal mevzuatın gözden geçirilmesi ve finansal destek imkanlarının araştırılması	8.01.2011 tarihinde Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile bazı düzenlemeler <u>zaten</u> yapılmış olup, 30.03.2013 tarihli 28603 sayılı R.G.'de yayınlanan 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile Lisansız üretim 1 MW'a çıkartılmasından jeotermal enerji de yararlanmaktadır. Ancak, 8.05.2013 tarihinde EPDK tarafından gönderilen yazı ile düzenleme yapılması amacıyla başvurular durdurulmuştur.
E2.1.1.8. Biyoyakıtlar için enerji katkısı göz önüne alınarak yeni araştırmalara hız verilmesi	2013 yılında BEPA (Biyokütle Enerjisi Potansiyeli Atlası)'nın hazırlık çalışmaları başlatılmıştır; bu atlas çalışmasının da 2014 yılı başlarında tamamlanmış olması hedeflenmiştir ²² .
E2.1.5.4. Mevcut kömür santrallerinde, biyokütle kaynaklarının kullanımının teknik ve ekonomik fizibilitesinin araştırılması	TÜBİTAK tarafından 02.05.2012 tarihinde "Enerji Öncelikli Alanı Kömür Teknolojileri Çağrı Programı" ²³ başlatılmıştır. İDEP'de yer alan fizibilite çalışması sonuç raporuna ulaşılamamıştır.

²⁰ Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü 2012 Yılı Faaliyet Raporu, sf:24

²¹ Konu ile ilgili bilgi edinme dilekçesi "mükerrer başvuru" gerekçesi ile cevaplanmamıştır.

²² Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü 2012 Yılı Faaliyet Raporu, sf:2

²³ http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files//1003-EN01/EN01.pdf

Binalar

Bina sektörü için eylemlerde ve sektör toplamında ölçülebilir, raporlanabilir ve doğrulanabilir bir seragazi azaltımı bulunmamaktadır.

2011-2013 yılında tamamlanması gereken eylemlere bakıldığında, toplam 7 eylemin tamamlandığına dair bilgi bulunmamaktadır:

- B1.2.2.1, B1.2.2.2 ve B1.2.3.4. zaten Çevre ve Şehircilik Bakanlığının mevcut etkinliğidir.
- B1.5.1.1 tamamlandığına dair bilgiye ulaşılmamıştır.
- B1.5.1.5. ve B1.5.1.6.'e dair gösterge tanımlı olmayıp, gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkan bir bilgi mevcut değildir.
- B1.5.1.7. eylemi 2011'de tamamlanması İDEP'de yazılı olmasına rağmen tamamlandığına dair bir bilgi mevcut değildir. Konu ile ilgili bilgi edinme başvurusu gizlilik nedeniyle cevap verilmemiştir. (Ek-4)

Eylemlere dair detaylı bilgi aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Eylem	Durum Tespiti
B1.2.2.1. ÇŞB'nin kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla ihtiyaç analizi yapılması	Göstergesi tanımlı olmayıp, mevcut işlemdir
B1.2.2.2. ÇŞB personelinin BEP yönetmelik uygulamaları, binalarda enerji verimliliği önlemleri ve ekipmanları konusunda uygulamacı ve eğitimci olarak eğitilmesi	Binalarda Enerji Performansı-BEP zaten yürümekte olan bir çalışma olup , göstergesi tanımlı olmayıp, mevcut işlemdir.
B1.2.3.4. Yapı denetim sisteminin etkinleştirilebilmesi için gerekli görülürse mevzuat değişikliği yapılması	Göstergesi tanımlı olmayıp, mevcut işlemdir
B1.5.1.1 Kamu binaları için bir veri tabanı oluşturulması, en fazla enerji tüketen binaların belirlenmesi.	Çalışmanın tamamlandığına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.
B1.5.1.5. EVD'lerin Enerji Performans Kontratları çerçevesinde kamu binalarının iyileştirilmesi için Kamu İhale Kanunu'nda değişiklik yapılmasına ilişkin ön hazırlıkların ve incelemelerin yapılması	Resmi Gazete'de 25 Şubat 2012 tarihinde yayınlanan Yüksek Planlama Kurulu'nun kararına göre kabul edilen Enerji Verimliliği Strateji Belgesi 2012-2023'e göre kanun değişikliği ve mevzuat çalışmasının 12 ay içinde yapılması ifade edilmiştir. 2012'de bitmesi planlanan eylemin tamamlandığına dair bilgi bulunmamaktadır.
B1.5.1.6. Kamu kurumlarında daha verimli ekipman, taşıt ve binaların satın alınabilmesi için Yeşil İhale Programının uygulanmasına ilişkin hazırlık çalışmalarının yapılması	Kamu İhale Kurumu ve REC Türkiye tarafından İngiltere Büyükelçiliği finansal desteği ile Yeşil Satın Alım Projesi tamamlanmış olup, herhangi bir mevzuat hazırlığı yapılarak değişiklik gerçekleştirilmemiştir.
B1.5.1.7. Kamu binalarında enerji yönetimi uygulamasının etkinleştirilmesi için 10bin m ² üzerindeki veya 250 tep ve üzerinde enerji tüketen kamu binalarında enerji yöneticilerinin atanması	28 Ekim 2008 tarihli Resmi Gazete'de yer alan "Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Artırılmasına Dair Yönetmelik" dahilinde zorunlu olup, 27 Ekim 2011 tarihli yönetmelik değişikliği ile bu zorunluluk devam etmekte olup, 2011'de bitmesi planlanan eylemin tamamlandığına dair bilgi yoktur.

Sanayi

Sanayi sektörü, iklim değişikliğindeki en önemli aktör olmasına rağmen, 2011-2013 yılı içinde tamamlanması öngörülen sadece 2 eylem bulunmaktadır.

Bu eylemlerden sanayi sektöründe Varlık Arttırıcı Projelerin (VAP) geliştirilmesi ile ilgili, zaten İDEP'in sonuçlanmasından önce bir proje olduğu görülmektedir. 25/10/2008 tarihli ve 27035 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Artırılmasına Dair Yönetmelik, 27.10.2011 tarihinde değiştirilmiştir.

Eylemlere dair detaylı bilgi aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Eylemler	Durum Tespiti
S1.2.1.1. Sanayi sektöründe Verimlilik Arttırıcı Projelerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması	2012'de bitmesi planlanan eyleme dair halihazırda UNIDO-UNDP-GEF tarafından 35 Milyon Dolar bedelinde bir proje 2011-2014 tarihleri arasında yürütülmektedir. 25/10/2008 tarihli ve 27035 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Artırılmasına Dair Yönetmelik ve ardından gelen 28097 sayılı, 27/10/2011 tarihli "Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Artırılmasına Dair Yönetmelik" kapsamında Endüstriyel İşletmelerde Verimlilik Arttırıcı Projelerin(VAP) uygulanmasına yönelik yapılan destekler yer almaktadır.
S2.1.2.3. Düşük karbonlu kalkınmaya geçiş için finansman modellerinin geliştirilmesine ilişkin etüt yapılması	İDEP'de yer alan fayda/maliyet analizleri, Finansal modeller için gerekli düzenlemeler ile ilgili bilgiye ulaşılammıştır.

Ulaşım

Ulaşım sektöründe sadece bir eylem bulunmaktadır. Sektör paydaşlarından bir platform kurulması olarak özetlenebilecek bu eyleme dair de bir bilgi bulunmamaktadır.

Eylem	Durum Tespiti
U3.1.3.1. Ulaştırma sektöründe seragazi artışının sınırlandırılması ve iklim değişikliği etkilerine ilişkin ulaşım altyapısının adaptasyonu ile ilgili sektör paydaşlarının bir arada çalışabileceği bir platformun kurulması	Paydaşlar platformunun üye yapısı, görev, yetki ve sorumlulukları, çalışma esasları ve usulleri, Platform ortak protokolü gibi konularda bilgiye rastlanmamıştır.

Atık

Atık sektörüne dair İDEP içinde 2011-2013 yılları arasında tamamlanması öngörülen hiçbir eylem bulunmaktadır.

Tarım

Tarım sektörüne dair İDEP içinde 2011-2013 yılları arasında tamamlanması öngörülen iki eylem bulunmaktadır. Bu eylemlerin zaten daha önce yapılan işler olduğu aşağıdaki tabloda verilen açıklamalardan görülmektedir.

Eylemler	Durum tespiti
T 3.1.1.1. İklim değişikliği etkilerinin izlenmesi amacı ile fenolojik gözlemlerin yapılması ve kayıt altına alınması	Ülkemizde halihazırda Meteoroloji Genel Müdürlüğüne bağlı 252 istasyondan oluşan fenolojik gözlem şebekesi mevcut olup gözlemleri sürdürmektedir. ²⁴
T 3.1.1.2. Mevcut ve planlanan tüm tarım envanterlerini içeren "Tarım Bilgi Sistemi"nin tamamlanması	Tarım Bilgi Sistemi kurulması ve güncelliğinin korunması konusunda TÜİK ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığı arasında 13 Temmuz 2010 tarihinde imzalanmış protokol çerçevesinde zaten çalışmalar sürmektedir ²⁵ .

²⁴ <http://www.mgm.gov.tr/arastirma/diger-calismalar.aspx?s=fenolojiatlasi>

²⁵ <http://www.tuik.gov.tr/arastirmaveprojeler/tikas/tikas.html>

Arazi Kullanımı ve Ormancılık Sektörü

Arazi kullanımı ve ormancılık sektöründe İDEP içinde 2011-2013 yıllarını kapsayan 7 eylem bulunmaktadır. Bu eylemlerden sadece yutak alanlarla ilgili seragazi hesaplama çalışmasının (O1.1.1.5.) sonuca vardığı incelenen ve 2013 yılında verilen ulusal envanterde yapılan hesaplama değişikliği içinde görülmektedir. Diğer işlemlerden O2.1.1.4. zaten mevcut politika gereği olduğu, O1.1.1.7., O2.1.1.1. ve O3.5.1.5 dair bilginin bulunmadığı, O1.1.1.2. ise geciktiği görülmektedir. Diğer eylemlerin ise İDEP hedefleri ile öngörülen süre ve kapsam açısından örtüşmediği görülmektedir.

Eylemlere dair detaylı bilgi aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Eylemler	Durum tespiti
O1.1.1.2. Ağaçlandırma izleme sistemi kurulması ve Orman Envanter ve İzleme Sistemine entegre edilmesi	2013’de tamamlanması beklenen çalışmaya dair Potansiyel Ağaçlandırma Sahaları Veri Tabanı İle Havza Bazlı İzleme Sisteminin Geliştirilmesi Projesi 2011 yılında başlamış olup 2015 yılında tamamlanması beklenmektedir.
O1.1.1.5. Kyoto protokolü AKAKDO raporlamasında ortaya çıkabilecek seragazi yutak potansiyelinin tahmin edilmesi için bir değerlendirme yapılması	AKAKDO-Arazi Kullanımı, Arazi Kullanım Değişikliği ve Ormancılık hesaplamasına dair değişiklik 2012 yılında yapılarak 2013 Nisan ayında verilen envanterde uygulanmıştır.
O1.1.1.6. Ormancılık faaliyetlerinin BMİDÇS ve KP araçlarından (Karbon piyasaları, REDD+, vb.) yararlanma olanaklarının ve ilgili karbon potansiyelinin belirlenmesi	2012 yılında bitmesi beklenen eylem ile bağlantılı sayılabilecek bir proje, Orman Genel Müdürlüğü’nün de katılımı İngiltere Büyükelçiliği Refah Fonu desteği ile “Ağaçlandırma projelerinden karbon kredisi üretmenin yasal ve teknik altyapısının araştırılması ve Türkiye için bir yol haritası hazırlanması” projesi Ağustos 2012 başlamış olup Mart 2013’de tamamlanmış olması planlanmasına rağmen devam etmektedir.
O1.1.1.7. 2008-2012 Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Eylem Planı sonuçlarının karbon tutulumu bakımından değerlendirilerek 2013 sonrası yeni bir eylem planının hazırlanması ve uygulamaya konması	Eylem Planında konu ile ilgili bilgi/ifade bulunamamıştır ²⁶ .
O2.1.1.1. DMİ-OGM arasında ormancılık faaliyeti (kesim, yangın, rüzgâr vb.) yönünden hızlı koordinasyon sağlayacak bir sistem veya düzenlemenin faaliyete geçirilmesi	Düzenlemeye dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.
O2.1.1.4. Orman zararlılarıyla mücadeleyi kolaylaştıracak ve yönlendirecek bir izleme sisteminin kurulması; önerilen Orman Envanter ve İzleme Sistemi’ne entegre edilmesi.	Orman zararlılarıyla Mücadele Dairesi halihazırda mevcut olup dairenin görev alanında olan bu konuda özel bir bilgi bulunamamıştır ²⁷ .
O3.5.1.5. Çatı bahçeleri ve geçirimli kaplamalar gibi yağmur suyunun toprağa sızmasını sağlayıcı uygulamalar ile yağmur suyu geri kazanım sistemlerini içeren yapılaşmanın özendirilmesi	Özendirmeye dair kurumsal bir adım tespit edilememiştir.

²⁶Bakınız: Erozyonla Mücadele Eylem Planı 2013-2017

²⁷<http://ormanzararlılari.ogm.gov.tr/>

Sektörler Arası Ortak Konular

Sektörler arasında ortak konular bölümünde 2011-2013 yıllarını kapsayan 18 eylem bulunmaktadır. Bu eylemlerin genel olarak incelendiğinde, çoğunluğunu gerçekleştirmediği ya da gerçekleştirilmede mevcut durumun gerisinde olduğu görülmektedir. Ek-1’de verilen bu eylemlerin bazıları aşağıda detaylandırılmıştır.

- Eylem Y.1.2.2’de seragazı emisyonlarının izlenmesi ve envanter hazırlanması konusunda hukuki düzenleme yapılması 2012 yılına kadar tamamlanması önerilmişken, hala Türkiye’nin seragazı hesaplamasına dair bütünsel bir hukuki düzenleme yapılmamıştır.
- Özel sektör için “Seragazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik” Resmi Gazete’de yayınlanarak 25 Nisan 2012’de yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik, Ek-1de yer alan faaliyetleri gerçekleştiren tesislerin 2015 yılından itibaren ertesi yılın Nisan ayında salım raporlamasını, öncesinde de seragazı izleme planı hazırlanması konusunda yükümlü kılmıştır.
- Eylem Y2.1.1.2 ile 2020 yılına yönelik sektörel seragazı projeksiyonları yapılması ifade edilmiş, sadece toplam salım projeksiyon ikinci ulusal bildirimde yer alıyorken bu kısım İDKK’nın 13.11.2012 tarihli toplantısı ile çıkartılmıştır.
- Eylem Y4.2.2.2.’de ise “Karbon projelerinin tanımlanmasında, geliştirilmesinde, pazarlanmasında ve yönetiminde paydaşlara gerekli desteğin verilmesi” ifadesi ile zaten yapılması gereken bir işin eylem olarak tanımlandığı görülmektedir.

Diğer eylemlere dair bilgilere ulaşamamış olup, 2011-2013 yılını kapsayan eylemlerin listesi Ek-1’de verilmiştir.

İklim Değişikliğine Uyum

İDEP, iklim değişikliğine uyum sağlamak amacıyla 5 temel etkilenebilir/kırılgan alan tanımlamıştır. Bunlar; Su Kaynakları; Ekosistem Hizmetleri, Biyolojik Çeşitlilik ve Ormancılık; Tarım Sektörü ve Gıda Güvencesi; Doğal Afet Risk Yönetimi ve İnsan Sağlığıdır. Bu etkilenebilir alanlara dair İDEP’de en son 2023 yılını hedefleyen toplamda 159 eylem yer almakta olup, bu eylemlerin 39’unun 2011 - 2013 yıllarında gerçekleşmesi öngörülmüştür. 2011-2013 yılları arasını kapsayan uyum eylemlerinin tüm listesi Ek-2’de verilmiştir.

Uyum Alanı	2013’e kadar eylem sayısı
Su Kaynakları Yönetimi	8
Tarım Sektörü ve Gıda Güvencesi	17
Ekosistem Hizmetleri, Biyolojik Çeş. ve Ormancılık	8
Doğal Afet Risk Yönetimi	1
İnsan Sağlığı	2
Uyum Bağlamında Sektörlerarası Ortak Konular	3
Uyum Eylemleri Toplamı	39

İklim değişikliğine karşı savaşmada uyum konusuna önemli bir konu olan su kaynaklarının yönetimi ile ilgili çeşitli eylemler ülkenin temel su politikalarına ve bu konuda ihtiyaç duyulan bütüncül bir mevzuat ve kurumsal yapıya dayandırılmış ve hedef yıllar buna göre belirlenmiştir (US1.1.1., US1.1.2., US1.1.3) Mayıs 2013 itibariyle sadece taslak su kanunu hazırlanmış olup, bu haliyle Su Kanunu Taslağı iklim değişikliğine karşı savaşmada, özellikle havza planlaması açısından beklenen içeriğe sahip değildir. Bu düzenlemenin 2013 yılı sonuna kadar yasalaşması halinde - içeriği gözden geçirme koşul ile – İDEP’deki bu eylemlerin hedeflerine zaman açısından uyulmuş olacaktır. Yine Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından hazırlanan Ulusal Afet Yönetimi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2012-2013), her ne kadar, İDEP’i referans göstererek iklim değişikliğinin havzalardaki olumsuz ve olası olumlu etkilerinin de değerlendirilmesini ifade etse de, 2012 yılında çıkarılması gereken plan henüz taslak halindedir.

Mevcut durumda İDEP yayınlanmadan önce uygulanmakta olan eylemler, azaltım eylemlerinde olduğu gibi, uyum eylemlerinde de yer almıştır. Bu duruma örnek olarak ‘Su Kaynakları Yönetimi’kırılgan alanında yer alan US2.2.1eylemi verilebilir. “Kapalı sistem sulama yatırımlarının, gerekli ve uygun yerlerde ulusal ve uluslararası kaynaklarla planlanmasına devam edilmesi” ifadesi ile verilen eylem, zaten mevcut politikalar çerçevesinde daha önceden sürmektedir.

Eylem UT5.1.2’de Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB) ile bağlı ve ilgili kuruluşların bünyesinde iklim değişikliğine ilişkin bir birim oluşturulması eylemi konulmuş olup, bu çerçevede; GTHB’nin Tarım Reformu Genel Müdürlüğü’nün bünyesindeki Tarım Sigortaları ve Doğal Afetler Daire Başkanlığına bağlı “İklim Değişikliği Şube Müdürlüğü” nün 2012 yılında kurulduğu tespiti yapılmıştır.

Son yıllarda iklim değişikliği ile mücadelede uyum tedbirleri açısından ‘korunan alanlar’ın rolü ve etkinliği de giderek daha iyi anlaşılmaktadır. Bu çerçevede Türkiye’de Aralık 2011’de Orman ve Su İşleri Bakanlığı, UNDP Türkiye ve WWF-Türkiye işbirliğinde hazırlanan “Korunan Alanlar ve İklim Değişikliği Türkiye Ulusal Stratejisi”ndeki hedeflerin İDEP’in “Korunan alanlarda iklim değişikliğinden etkilenecek tür, ekosistem ve süreçlerin tespit edilmesi” eylemi (UO2.4.1.) ile paralellik göstermektedir.

Uyum altında yer alan ekosistem başlığı altında Ulusal Ormancılık Programı'nın (2004–2023) ve OGM Stratejik Planının (2010–2014) iklim değişikliğinin etkilerine uyum için revize edilmesi olarak tanımlanan eylem incelenmiştir. Bahsi geçen dökümanlarda beklenen revizyon yapılmamış olup, OGM Stratejik Plan 2013-2017'de²⁸ ise 4 adet Stratejik Amaç arasında iklim değişikliğine dair bir eylem bulunmamaktadır.

2012'de Türkiye'de afet mevzuatı ve kurumsal yapısı büyük ölçüde yenilenmiş, hatta bu alanda bir strateji de hazırlanmıştır. Ancak, yapılan düzenlemelerde planlama, imar ve kentsel dönüşüm konularına odaklanılmıştır. Afet riski tanımı ağırlıklı olarak yıllardır süre geldiği şekilde Türkiye'de hala deprem felaketleri ile özdeşleştirilmekte olup, iklim değişikliğinden kaynaklanan kırsal ya da kentsel alanlardaki doğal afetler ve riskleri gözardı edilmiştir. Bu durum doğal olarak İDEP'in "Doğal Afet Risk Yönetimi" eylemlerinin de gerçekleşmemesine yol açmıştır. İDEP'in 2013 yılı itibarıyla bu alandaki tek eylemi olan "İklim değişikliğine bağlı doğal afetler için izleme, tahmin ve erken uyarı sistemlerinin kurulması, yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi (Eylem: UA1.1.4.)" konusunda, sorumlu kuruluşlardan, özellikle Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından gerçekçi bir adım atılmadığı izlenmiştir.

Her ne kadar İDEP'de iklim değişikliği ve doğal afet yönetimi ile ilgili mevzuatın geliştirilmesi 2013'den sonraki ilk iki yıl için planlanmış olsa da (Eylem: UA1.2.3. İklim değişikliğine bağlı doğal afetlerin yapısal etkileriyle ilgili mevzuatın geliştirilmesi 2013-2015), 2012 yılında oldukça geniş kapsamlı olarak çıkarılan ve ülke gündemini en üst sıralarında hala meşgul eden afetler ile ilgili mevzuatta iklim değişikliğinin etkilerinin dikkate alınmadığı görülmektedir.

Sağlık Bakanlığı tarafından iklim değişikliğinin insan sağlığı üzerine olumsuz etkilerine karşı bazı mevcut ve planlanan çalışmalar bilinmekle birlikte, Türkiye'de sağlık alanı iklim etkilerine uyum için çalışılan en zayıf halkadır. Bu açıdan bakıldığında, İDEP'te 2013 yılı itibarıyla gerçekleşmesi gereken aşağıdaki eylemler henüz uygulamada değildir:

- UİS2.1.2. "Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri (UMKE)"nin iklim değişikliği etkilerine uyum alanında bilinçlendirilmesi (2011-2013).
- UİS2.2.2. "Sağlık Bakanlığı - İklim Değişikliği Uyum Programı"nın ülke çapında duyurulması (2011-2013)²⁹.

²⁸ Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü, Stratejik Plan 2013-2017, Aralık 2012

²⁹ Mart 2012 itibarıyla Sağlık Bakanlığının bu eylem doğrultusunda bu konuda bir eylem planı hazırlığı içinde olduğu basına yansıyan haberlerden biri olmuştur.

İklim Değişikliğine Uyum Bağlamında Sektörlerarası Ortak Konular

İklim Değişikliğine Uyum Bağlamında Sektörlerarası Ortak Konulara dair uygulamada öne çıkan eylemler en çok bu alanda farkındalık yaratılması ile ilgilidir. “İklim değişikliği ile mücadele ve uyum kapasitesinin geliştirilmesi için eğitim, bilinçlendirme, bilgilendirme ve kamuoyunda farkındalık artırma faaliyetlerinin düzenlenmesi” ile ilgili hedefle (HEDEF UYK1.4.) ilgili eylemlere (UYK1.4.1 ve UYK1.4.2) 2012 yılında başlanmış olup, çalışmalar Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca sürdürülmektedir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Eğitim ve Yayın Daire Başkanlığı tarafından, Bakanlığın yerel düzeyde etkinliğini artırmak üzere bakanlığın taşra teşkilatlarına sistematik bir şekilde uygulanan hizmetiçi eğitim programlarında iklim değişikliği azaltım ve uyum ile ilgili temalar yer almaktadır.

“İklim Değişikliğinin Etkileri ve İklim Değişikliğine Uyum Konusunda Farkındalığın Geliştirilmesi Projesi (2012-2013)”³⁰ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğünün koordinasyonunda ve TÜBİTAK-TÜSSİDE Enstitüsünün işbirliğinde Eylül 2012’de başlatılmıştır. 2 yıl süren Proje ile Türkiye’nin kentsel, kırsal ve kıyı alanlarındaki iklim değişikliği risklerinin yönetimi için ulusal ve bölgesel kuruluşlarda kapasite geliştirilmesi ve eğitimin yaygınlaştırılması yoluyla iklim değişikliğinin etkileri ve uyum konusunda kamuoyunda farkındalığın artırılması amaçlanmıştır. Proje kapsamında, Türkiye’nin dört farklı bölgesindeki sekiz ilde (Trabzon, Samsun, İzmir, Muğla; Kayseri, Konya; Bursa, Edirne) uygulanmıştır.

Yine bir başka farkındalık ve bilgilendirme eylemi olarak Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Dünya Bankası’na bağlı Uluslararası Finans Kuruluşu (IFC) ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı işbirliğinde “İklim Değişikliğine Uyumun Araştırılması Pilot Projesi (Eylül 2011 – Eylül 2012) gerçekleşmiştir. Bu projenin amacı; özel sektörün iklim değişikliğinin etkileri konusundaki farkındalığının artırılması, iklim değişikliğinin yarattığı yeni koşullara ayak uydurmada Türk iş dünyasının rolünün belirlenmesi, riskleri yönetme kapasitesinin artırılması ve gelecekteki taahhütler hakkında Türk şirketlerinin bilgilendirilmesidir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’nin (TOBB) teknik desteği ile Antalya, Gaziantep, Bursa, İstanbul ve Ankara’da olmak üzere her il için o ilde yoğunlaşmış iklim bağımlı sektörler seçilmiştir. Proje kapsamında bu illerde, sanayi odalarının kolaylaştırıcılığında; Bursa’da tekstil, Ankara’da enerji, İstanbul’da elektrikli ev eşyaları, Gaziantep’de gıda ve Antalya’da da turizm sektörü ile iklim değişikliği ilişkileri değerlendirilmiştir.

Yine, uyum ile ilgili sektörlerarası ortak konular çerçevesinde; Eylem UYK1.2.1.’de “İklim değişikliğinin etkilerine dair göstergelerin Resmi İstatistik Programına dahil edilmesi” tanımlanmış olup, TÜİK - Resmi İstatistik Programı’nda (2012-2016) ilgili karara rastlanmamıştır.

³⁰ <http://www.csb.gov.tr>.

Özel örnekler

Bisiklet Yolu

İDEP’de yer alan U2.1.2.3. eylem maddesinde Yaya ve bisiklet yolculuklarını etkin seçenekler haline getirmeye yönelik kent planlama yaklaşımlarının uygulanması” eylemi tanımlanmış, 2014-2016 yılları arasında gerçekleşmesi ve performans göstergesi olarak bisiklet yol ağı uzunluğunda artış, bisiklet park alanları kapasitesinde artış ve kamu bisikleti uygulaması tanımlanmıştır.

Eylemler	Süre	Yan Faydalar	Çıktılar ve Performans Göstergeleri	Sorumlu/Koordinatör Kuruluş	İlgili Kuruluşlar
U2.1.2.3. Yaya ve bisiklet yolculuklarını cazip seçenekler haline getirmeye yönelik kent planlama yaklaşımlarının uygulanması	2014-2016	Erişim/ulaşım olanaklarının toplumun her kesimi için artırılması, AB’ye uyum	Planlama ve tasarımda toplu taşıma, bisiklet ve yaya erişimi için standartlar geliştirilmesi, Rehberlerin oluşturulması	Belediyeler	ÇŞB, KB, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ün. ler, STK’lar

Bakanlığın kent içi ulaşımında bisiklet politikasının mesneti olması için, bu konunun ana ulaşım planlaması uygulamalarına dahil edilmesi lazımdır. Nitekim; bisiklet yollarının düzenlemesi ile hükümleri içeren 2008 tarihli “Ulaşımında Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmeliğe³¹ göre, kentsel planlamalara yönelik uygulamalar kapsamında; nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyelerin “Ulaşım Ana Planlarını” hazırlamaları 3 yıl içinde gerekmekte olup, kentiçi ulaşımında enerji verimliliğini sağlayacak ulaşımın planlanması noktasında; bisiklet yolları ve bisiklet park etme alanlarının oluşturulması hükme bağlanmıştır. İDEP’de, kentlerde sürdürülebilir ulaşım planlaması hedefi kapsamında bisiklet ile ilgili iki eylem yer almaktadır. (U2.1.2.1³² ve U2.2.1.4³³). Bu iki eylemin gerçekleşme yılları sırasıyla 2014 ve 2016 olarak belirlendiğinden, eylemler bu Raporun kapsamına alınmamıştır. Ancak Bakanlığın bisiklet teşviki politikalarında söz konusu mevzuatı ve İDEP’in gelecek hedeflerini dikkate alacağı umulur.

Mevcut yasal düzenleme ve İDEP’in ilişkisinin kurulmamasına rağmen, bu çerçevede Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü 7 Mart 2012 tarihinde bir yazı³⁴ ile bisiklet yolu yapımına dair şartlı nakdi yardım talebinde bulunulacağı ve bütçe ölçüsünde Bakanlığın yardımıda bulunacağını duyurdu.

Kısa sürede 103 belediyenin bu konuda proje hazırlaması, aslında yerel yönetimlerin konuya yaklaşımın beklenilenin üstünde olduğunun göstergesi oldu. Ancak, aradan geçen bir yılın ardından, yapılan değerlendirmeler sonucunda, 103 projeden sadece 2’si için yardım kararı çıktı. Sakarya ve Kocaeli Belediyesi toplam 940 bin TL yardım alabildi³⁵.

³¹ 9 Haziran 2008 tarih ve 26901 sayılı Resmi Gazete.

³² Ulaşım Ana Planı ile İmar Planları kapsamında bisiklet yolu planı ve yaya planının yapılmasına, ilgili yönetmeliklerde değişiklik yapılarak yer verilmesi (2012- 2014).

³³ Kent bütününde bisiklet yol ağları (bisiklet yolları veya şeritleri),bisiklet park alanları, akıllı bisiklet /bisiklet İstasyonlarının oluşturulması (2014-2016).

³⁴ <http://www.csb.gov.tr/gm/cygm/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=banner&Id=124>

³⁵ Akşam Gazetesi, 16 Mart 2013 haberi

Güneş Enerjisi

İDEP’de E2.3.1.6. maddesinde “500 kW’ın altında güneş ve diğer yenilenebilir kaynaklardan elektrik üretimi yapan mini tesislerin kullanımını özendirici ilave tedbirler alınması, bu konudaki mevzuat çalışmalarının düzenlenmesi” ifadesi yer almıştı.

3 Aralık 2010’da çıkartılan yönetmelik, 21 Temmuz 2011 tarihinde değiştirildi. 10 Mart 2012 tarihli tebliğ ve de 26 Haziran 2012 tarihli elektrik dağıtım şirketleri ile abone arasındaki sözleşmenin yayımlanması ile sektörün yasal alt yapısı tamamlanmış oldu.

Şubat 2013 başı itibariyle lisansız üretim için 657 başvuru yapıldı. 207 proje güneş enerjisi olmak üzere toplam 366 başvuruya olumlu görüş bildirildi. Toplam 119 MW kurulu güce denk gelen 500 kw altı lisansız yenilenebilir enerji başvurusunun 47 MW’ı güneş enerjisi ile elektrik üretimi idi. Onay için TEDAŞ’a giden 21 güneş enerjisi projesinden sadece 9’u süreci tamamlayabildi³⁶.

Sektördeki ilerleme ve yapılan çalışmalar neticesinde Elektrik Piyasası Kanunu’nda değişiklik yapılarak, lisansız üretim 500 kw’dan, 1 MW’a çıkartıldı. 30 Mart 2013’de Resmi Gazete’de yayınlanan yeni kanun neticesinde, İDEP’de beklenenin önüne eylemin sonuçları dönmeye başladı.

Ancak, 8 Mayıs 2013 tarihinde Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu tarafından şirketlere gönderilen yazıda 30 Mart 2013 tarihinde yürürlüğe giren 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu’nun lisanssız yürütülebilecek faaliyetler başlıklı 14. maddesinin birinci fıkrasında lisans alma ve şirket kurma yükümlülüğünden muaf faaliyetlerin düzenlendiği belirtildi. Böylece, yönetmeliğin değiştiği 21 Temmuz 2011 tarihinden yasal altyapının değiştiği 26 Haziran 2012 tarihine kadar geçen ve 11 ayı bulan süreç, yeni düzenlemeyle tekrar başladı.

Yıllık İklim Değerlendirme Raporu

Meteoroloji Genel Müdürlüğü tarafından 2009 yılından bu yana bir önceki yılı iklim değişikliği açısından değerlendiren, kısıtlı da olsa veri sağlayan bir rapor yayınlanmaktadır. Raporlar, genelde detaylı bir şekilde sıcaklık ve yağış analizlerini yapmakta, tek bir grafikte de olsa, önemli olaylar bölümünde aşırı hava olaylarının sel, dolu, fırtına, kar, hortum, yıldırım ve don olarak sadece toplamını ve oranlarını vermektedir. Bu bilgiler, sıcaklık ve yağış analizi dışında hiçbir detaylı bilgi ve değeri içermemektedir.

İDEP çerçevesinde eylem Y6.1.1 altında iklim gözlem kapasitesinin geliştirilmesi gibi bir eylem alanı olmasına rağmen, eksik ve kısıtlı aşırı hava olaylarına dair bilgiler, 2012 yılını kapsayan değerlendirme raporunda çıkartılarak, sel, dolu, fırtına, kar, hortum, yıldırım ve don ile ilgili hiçbir veri konulmamıştır.

³⁶Detaylar için bakınız: Yalçın Kiroğlu, 14 Şubat 2013 yesilekonomi.com

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Stratejik Plan

İDEP'in kurumsal belgelere yansımaları da Türkiye'nin sürece yaklaşımı hakkında bilgi verecektir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Stratejik Plan 2013-2017 ile 4 stratejik hedef belirlemiştir. Bu hedeflerden planlama ve dönüşüm ile yapı ve mesleki hizmetler gibi ile şehircilik hedefleri ortaya konmuş, kurumsal kapasite ile bakanlık yapısı hakkında amaç tanımlanmış, çevre maddesi ile de çevre, iklim değişikliği ve tabiat varlıklarına yer verilmiştir. Kalkınma Bakanlığı tarafından 28.07.2011 tarihli ve 28008 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlara Dair Tebliğ" ile duyurulan usul ve esaslar doğrultusunda hazırlanan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın ilk Stratejik Planı ile iklim değişikliği konusunda aşağıdaki stratejiler tanımlanmıştır:

- İklim değişikliği ile mücadele ve uyum faaliyetleri sürdürülecektir.
- İDEP uygulanacak, izlenecek ve değerlendirilecektir.
- Uluslararası yükümlülüklerden kaynaklanan raporlar hazırlanacaktır.
- Sanayi sektöründen kaynaklanan seragazı emisyonları takip edilecektir.
- Ulusal Emisyon Ticareti Sistemi altyapısı kurulacaktır.
- OTİM'lerden HCFC gazlarının ithalatı sonlandırılacaktır.
- HCFC Gazları Yönetim planı hazırlanacaktır.

Performans göstergeleri planda sayfa 81'de aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Performans Göstergesi	Mevcut	2013	2014	2015	2016	2017
İDEP'te izlenen eylem sayısı ¹	0	432	409	355	215	169
İDEP izleme değerlendirme raporu sayısı	0	1	1	1	1	1
Uluslararası yükümlülükleri uyarınca hazırlanan rapor sayısı	3	4	1	2	1	3
Sektörel Etkilenebilirlik Raporu Sayısı	0	2	4	0	0	0
İzlenen sanayi tesisi sayısı ²	0	0	0	0	1050	1100
HCFC gazları için izin verilen ithalat miktarı (ton)	5011	2770	2570	330	320	300
HCFC gazlarına ait ithalatçı, sanayici, dağıtıcı kayıt sayısı ³	340	310	270	240	200	180
HCFC Gazları Yönetim Planı Sayısı	0	0	1	0	0	0

Tablo 5- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Stratejik Plan'da yer alan iklim değişikliği ile ilgili performans göstergeleri.

Ortaya çıkan göstergeler, İDEP'deki eylem sayısı üstünden sayısallaştırılmış bir izleme, değerlendirme raporu hazırlama ve zaten yükümlük olunan raporların hazırlanması gibi mevcut işlerle sınırlı tutulmuştur. Stratejik Plan'ın üç yıl sonra hazırlanmasına rağmen İDEP'deki eylemlerin ötesinde bir eylem görülmemektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

2011 yılında tamamlanan İklim Değişikliği Eylem Planı, toplam 49 amaç, 107 hedef ve bunları sağlamak için 541 eylemden oluşuyor. 2010'da "Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi" gibi Yüksek Planlama Kurulu tarafından onaylanmış resmi bir belge niteliğinde olmayan İDEP, ne amaçlarda, ne hedeflerde, ne de eylemlerde herhangi bir sayısal salım azaltım hedefini ortaya koymadı.

İDEP'de 2013 yılına kadar tamamlanması hedeflenen 86 eylem tanımlandı. Tanımlanan bu eylemlerin 2012 yılında bitmesi gerekenler ve 2013'de biteceklere dair çok az tamamlanma ya da gelişmeye dair bilgiye ulaşıldı. Ulaşılan bilgiler ise değerlendirildiğinde, zaten mevzuat ya da politika gereği önceden tanımlanmış işlerin eylem olarak tanımlandığı, mevcut süreçlerin planda yer aldığı da görüldü. Öte yandan da, bazı eylemlerin asıl yapılması gereken işi daha da geciktireceği tespit edildi.

Türkiye'nin yüksek karbon projeleri bir bir hayata geçerken, İDEP dahilindeki eylemlerin durumu, iklim değişikliğine karşı savaşımında ise geride kalmayı tercih ettiği şeklinde değerlendirilebilir. Örneğin 1990 yılına göre salımları % 272 artan atık sektöründe 2013 yılına kadar tamamlanacak hiçbir eylemin olmaması, salımları % 264 artan sanayi sektöründe sadece 2 eylemin tanımlı olması ve en büyük salım kaynaklarından biri olan elektrik enerjisi üretimi ve kullanımında % 283'lük artışa rağmen sadece 10 eylemin tanımlı olması plan ile gerçekleşme arasındaki bağlantının düzeyini gösteriyor.

Sektör	Amaçlar	Hedefler	2013'e kadar Eylem Sayısı	1990-2011 Salım Artışı, %
Enerji Sektörü(Elektrik)	4	9	10	%283
Bina Sektörü	3	7	7	%125
Sanayi Sektörü	3	5	2	%264
Ulaştırma Sektörü	5	10	1	%84
Atık Sektörü	1	6	0	%272
Tarım Sektörü	3	5	2	%-5
Arazi Kullanımı Ve Ormancılık Sektörü	4	9	7	%184*
Sektörler Arası Ortak Konular	9	12	18	**
İklim Değişikliğine Uyum	17	44	39	**
Toplam:	49	107	86	%124

Tablo 6- İDEP'da tanımlanan sektörler ve bu sektörlere dair amaç, hedef, 2013 yılına kadar yapılması hedeflenen eylem sayısı ve başlıklara dair seragazi salım değişimi oranı. (*: Arazi kullanımındaki değişiklik yutak alanlarındaki artış kaynaklı olup pozitif değerdir. **: Bu alanlar sayısal karşılığa sahip değildir)

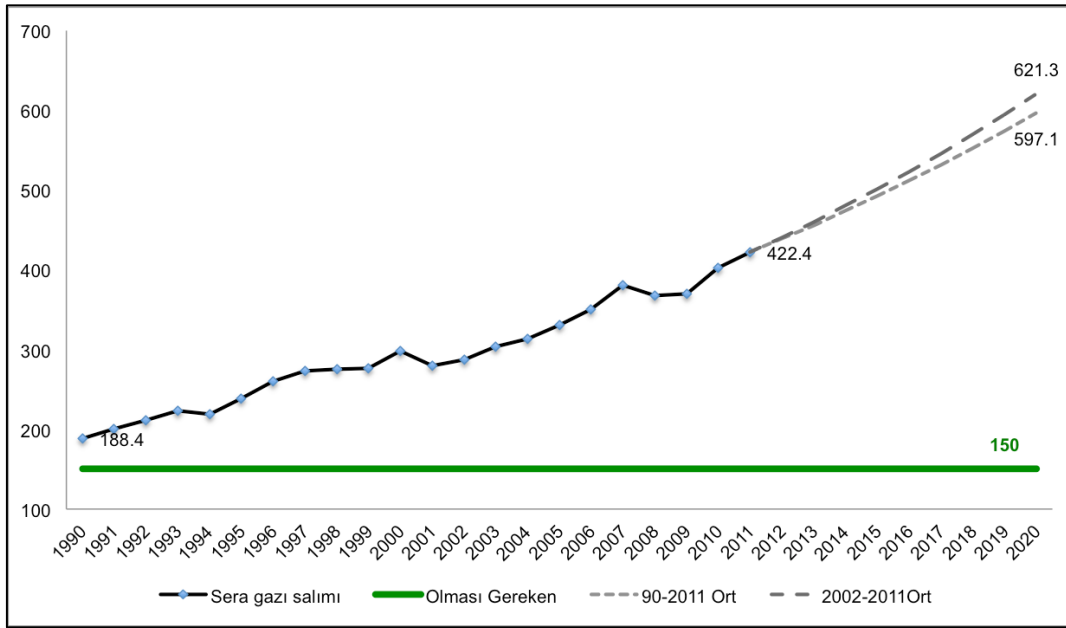
Aynı durum iklim değişikliğinin etkilerine **uyum** sağlamak yönündeki politikalarda da kendini göstermektedir. Etkilerin ne olduğuna dair belirsizlikler sürerken, ilgili temalarda kapsamlı modeller çalışılmamakta, uyum tedbirleri sektör bazında bilinçli ele alınmamaktadır. Sektörler arası kombine etkiler gerektiğinde ele alınmamaktadır. İklim uyum planlamasının Türkiye'de sağlıklı yapılabilmesi zorlaştıran faktörlerden biri de, iklim değişikliği konusunda var olan/üretilen bilginin oldukça genel ve sınırlı kalkmasıdır. Akademik faaliyetler, araştırma ve geliştirme çalışmaları ve teknoloji arayışları sorunun ciddiyetinden uzak mevcut politikaların devamı niteliğindedir.

Hazırlanışı sırasında toplumun farklı kesimlerinin katılımını sağlamak konusunda sınırlı bir çaba sarfedilen İDEP projesi, görüşlerin yansımada ise böyle bir adım içermemekte, mevcut resmi dökümanlar üstüne kurulu bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle İDEP, mevcut politikaların devamı olarak toplum ile paylaşılmıştır.

İDEP, uygulanması ve izlenmesi sürecinde katılımcı bir yapıya sahip olmayıp, hiçbir şekilde şeffaflık ilkesine sahip değildir.

Uluslararası iklim değişikliği rejimi, pek çok ilişkin örtülü ve açık ilkeler, sözleşme, protokol ve taraflar konferansı kararlarından oluşan normlar, kurallar ve karar verme süreçlerinden oluşmaktadır. Ülkeler bu çerçevede sürece müdahil olmakta, kararlar doğrultusunda iklim rejiminin parçası olan sözleşme ve protokol yada taraflar konferansı kararları çerçevesinde pek çok bildirimde bulunmaktadır. Türkiye'nin uluslararası iklim rejiminin dışında kalma çabaları 2004 yılında İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve 2009 yılında Kyoto Protokolü'ne taraf olarak biteceği düşünülse, planın işlevselliği ve fonksiyonu dikkate alındığında, dahil olmadığı görüşü ortaya çıkmaktadır. İkinci ulusal bildirim bile hala vermemiş olması, kararlar çerçevesinde azaltım ya da sınırlama seçeneklerine dair bildirimde bile bulunmaması, böylesi bildirimleri hazırlayan ulusal rapor ve planları eksik ve karşılıksız bırakması sürece dair etkinliğini ve istekliliğini ciddi olarak sorgulatacaktır.

Mevcut politikalar, 1990 yılında bu yana büyüme ve kalkınma merkezinden ciddi bir karbon ekonomisi yaratırken, bu artış 2002'den sonra daha da hızlanmakta. Kişi başı salımların bilimin hedefe koyduğu 2 ton alındığında, ortaya çıkan 150 milyon ton karbondioksit eşdeğeri salım ve 1990 yılı salımı olan 188,4 milyon ton ile makas her geçen gün açılmaktadır. 1990-2011 artışı temel alındığında 597 milyon ton salıma ulaşması mümkün olan Türkiye, 2002-2011 yıllarını temel aldığı anda ise 621 milyon ton mertebesinde seragazı salımını ulaşması mümkün görülmektedir.

Grafik 9- Türkiye'nin 1990-2011 salımları ve 2020 artış projeksiyon tahmini (90-2011 ortalamasına göre ve 2002-2011 ortalamasına göre salımlarlar hesaplanmıştır)

Sonuç olarak, **seragazı salım azaltım hedefi** almayan Türkiye, mevcut karbon yoğun büyüme modelini hızla hayata geçirmektedir. Bu nedenle, iklim değişikliği rejiminde bir çok ülkenin dikkate aldığı adımları atmada isteksiz davranmaktadır. 2000 yılında dillendirilen eylem planı hazırlama fikri 2011'de gerçekleşmesine rağmen, iklim değişikliğine karşı savaşım için değil, mevcut büyüme politikalarının devamı olduğunun bir ifadesi olarak yayınlandığı, süreçte de katılımcı ve şeffaf olmadığı görülmektedir.

Ek-1: Sektörler Arası Ortak Konular Eylem Listesi

Y1.1.2.2. Seragazi emisyonlarının izlenmesi ve envanter hazırlanması konusunda hukuki düzenleme yapılarak:	
- tüm kurumlarda ulusal envanter ile ilgili odak noktalarının belirlenmesi ve raporlama için bilgi ağı oluşturulması - özel sektörün görev ve sorumluluklarının tanımlanması - bilgi gizliliği konusunda mevzuatta düzenleme yapılması - ve bütün bunların yürürlük tarihi hususlarının netleştirilmesi	2011-2012
Y2.1.1.1. Sektörel seragazi emisyon verileri ve prosesler değerlendirilerek, seragazi emisyonlarını kontrol potansiyellerinin ve maliyet eğrilerinin ulusal düzeyde çıkarılması, bütün sektörler için maliyet etkin seragazi sınırlandırma seçeneklerinin belirlenmesi	2011-2013
Y2.1.1.2. 2020 yılına yönelik sektörel projeksiyonların tüm seragazi emisyon kaynaklarını içerecek şekilde yapılması	2012-2013
Y2.1.1.6. İklim değişikliğinin rekabet edilebilirlik açısından değerlendirilmesi ve etkilenecek öncelikli sektörlerin belirlenmesi	2011-2013
Y3.1.1.1. Uluslararası fon kaynaklarına erişimde istenen kalitede ve ayrıntıda projelerin ortaya çıkarılması için uzmanların yetiştirilmesi	2011-2013
Y3.1.1.2. Karbon piyasalarının dışında diğer mali kaynaklardan yararlanabilecek NAMA'ların belirlenmesi	2011-2013
Y4.2.1.3. Karbon varlıklarının azami ekonomik değerde işlem görmesi ve değerlerinin artırılması için mevcut yapının geliştirilmesi ve yeni yapıların kurulmasına yönelik gerekli çalışmaların yapılması	2012-2013
Y4.2.1.5. Ozon tabakasını incelten maddelerin kullanımının sonlandırılması ve bertarafı faaliyetlerinden kaynaklanan karbon kazanımlarının sertifikalandırılması amacıyla yasal düzenlemenin yapılması	2012-2013
Y4.2.2.2. Karbon projelerinin tanımlanmasında, geliştirilmesinde, pazarlanmasında ve yönetiminde paydaşlara gerekli desteğin verilmesi	2011-2013
Y5.1.1.2. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın iklim değişikliği konusundaki eşgüdümüne yönelik görev, yetki ve sorumluluklarının tanımlanması amacıyla yasal düzenleme yapılması	2012-2013
Y5.1.1.3. İDKK üyesi ve/veya ilgili kamu kuruluşlarının kuruluş kanunlarında iklim değişikliği ile mücadele ve uyuma ilişkin görev, yetki ve sorumluluklarının tanımlanması	2012-2013
Y5.2.1.1. İDKK üyesi kuruluşlar, bağlı ve ilgili kuruluşları bünyesinde iklim değişikliğine ilişkin bir birim oluşturulması	2011-2012
Y7.1.2.2 Tüm sektörlerle yönelik Ar-Ge için finansman ihtiyacının belirlenmesi	2011-2012
Y8.1.1.2. İlgili bölümlerde iklim değişikliği konusunda lisans ve lisansüstü programlarının oluşturulması	2011-2013
Y8.1.2.1. Meslek liselerinde enerji verimliliği, tasarrufu, etkin bina tasarımı ve uygulamaları gibi seragazi yönetimine yönelik teknik ve teknolojiler ile iklim değişikliğine uyum konularının ders programına alınması	2012-2013
Y9.1.1.1. Okul öncesi eğitimde tüketim alışkanlıkları, enerji verimliliği, iklim değişikliği vb. konularının ders programlarına entegre edilmesi	2011-2013
Y9.2.1.1. İDKK üyesi ilgili kurum ve kuruluşların halkla ilişkiler ve kamuoyu bilgilendirme birimlerinin kapasitelerinin artırılması	2012-2013
Y9.2.1.2. İklim değişikliği konusunda kamuoyu iletişim ve bilinçlendirme kampanyaları için tüm paydaşların katılımı ile bir kampanya stratejisi oluşturulması	2011-2012

Ek-2: Uyum Eylem Listesi

Su Kaynakları Yönetimi	
US1.1.1: İklim değişikliğinin su kaynaklarına etkisi karşısında alınacak önlemlerin kalkınma Plan ve Programlarına dahil edilmesi	2011-2013
US1.1.2: Bütüncül su kaynakları yönetimine imkan verecek şekilde yerüstü ve yer altı su kaynaklarını da kapsayacak ve su tahsisi ile kalitesinden sorumlu tek bir kurumun kurulması	2011-2013
US1.1.3: Su mevzuatındaki yetkili/ilgili kurumların görev, yetki ve sorumlulukları doğrultusunda iklim değişikliği ile mücadele alanındaki eksiklikler, çakışma ve örtüşmelerin tespiti, gerekli revizyonların yapılması	2011-2013
US1.1.4: Su yönetiminde yer alan kuruluşların kurumsal ve sektörel strateji planlarının (sanayi, tarım, enerji, turizm, kentsel, içme suyu) iklim değişikliği ile mücadele bağlamında revizyonu	2011-2013
US1.1.7: Sulama işletmeciliği çerçevesinde su kullanıcı teşkilatların, iklim değişikliğinin etkileri dikkate alınarak ilgili Kuruluşlarca yönlendirilmesi	2011-2013
US1.1.8: KÖY-DES hizmet alanlarının sulama hizmetine yönlendirilmesi	2011-2013
US2.1.4: Sulama birlikleri ve çiftçilerin bilinçli ve yeterli su kullanımı konusunda eğitilmesi ve bilgilendirilmesi	2011-2013
US2.2.1: Kapalı sistem sulama yatırımlarının, gerekli ve uygun yerlerde ulusal ve uluslararası kaynaklarla planlanmasına devam edilmesi	2011-2013
Tarım Sektörü ve Gıda Güvencesi	
UT1.1.1: Kırsal Kalkınma Stratejisi ve Planı'nın İklim Değişikliği Stratejisi ve Eylem Planı doğrultusunda gözden geçirilmesi	2012-2013
UT1.1.4: İklim değişikliğine uyum stratejilerine, üreticileri destekleme faaliyetlerinin (tarım havzaları üretim ve destekleme modeli dahil) entegrasyonu	2012-2013
UT1.2.1: DSİ, OGM ile OSİB arasında imzalanan Ağaçlandırma işbirliği Protokolünün iklimsel etkiler çerçevesinde revize edilmesi	2011-2012
UT1.2.2: OSİB ile GTHB arasında imzalanan Erozyonla Mücadele Eylem Planı kapsamında ağaçlandırma faaliyetleri ile ilgili Ağaçlandırma Protokolünün iklim değişikliğinin etkileri bağlamında revize edilmesi	2011-2012
UT2.3.1: Mevcut Toprak ve Arazi Veri Tabanı ile Arazi Bilgilendirme Sistemi çalışmalarda iklim değişikliği etkilerinin ele alınması	2011-2013
UT2.3.4: Arazi kullanım tiplerindeki değişiklikleri izleyen ulusal bilgi sistemlerinin ve derlenen verilerin gözden geçirilmesi ve uluslararası süreçler çerçevesinde ihtiyaç duyulan yeni verilerin belirlenmesi, toplanması, kayıtlanması ve veri tabanında işlenmesi	2011-2013
UT2.4.2: Kuraklık il kriz merkezlerinin kapasitesinin güçlendirilmesi ve kriz yönetim planlarının hazırlanması	2011-2013
UT2.5.3: İklim değişikliği nedeni ile tarımsal kuraklıktan daha çok etkilenecek bölgelerde ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin öncelikli olarak tespit edilmesi	2011-2013
UT4.1.1: Toprak ve arazilerin korunması, iyileştirilmesi ve verimli kullanılmasına yönelik sınıflama standartlarının geliştirilmesi ile uygulamaların izlenmesi ve arazinin yetenek sınıfları dikkate alınarak kullanılmasının sağlanması	2011-2013
UT4.3.1: Taşkın riski olan bölgelerde arazi toplulaştırma uygulamalarının öncelikli yapılması	2011-2013
UT4.3.2: Arazi toplulaştırılması çalışmalarında iklim değişikliği etkileri ile uyum göstergelerinin dikkate alınması yönünde teknik ve mali çalışmaların yapılması	2011-2013
UT4.3.3: Parsel içi sulama randımanını arttıracak arazi toplulaştırması olmak üzere diğer tarla içi geliştirme hizmetlerinin tamamlanması	2011-2013
UT5.1.2: GTHB ile bağlı ve ilgili kuruluşların bünyesinde iklim değişikliğine ilişkin bir birim oluşturulması	2011-2012

UT5.1.5: Sel ve kuraklık erken uyarıları için mevcut kapasitenin geliştirilmesi	2011-2013
UT5.2.1: Tarım sektöründeki yerel paydaşların alternatif ürün desenleri konusunda bilgilendirilmesi	2011-2013
UT5.2.3: İklim değişikliğinin etkilerine uyum konusunda Birlik ve kooperatiflerin bilinçlendirilmeleri ve kapasitelerinin artırılması	2011-2013
UT5.2.2: İklim değişikliğinin etkilerine uyum konusunda Kuraklık İl/İlçe Hasar Tespit Komisyonlarının, İl Kriz Merkezleri ve İl Kuraklık İnceleme Komisyonlarının bilinçlendirilmeleri	2011-2013
Ekosistem Hizmetleri, Biyolojik Çeşitlilik ve Ormancılık	
UO1.1.1. Ulusal Ormancılık Programının (2004–2023) ve OGM Stratejik Planının (2010–2014) iklim değişikliğinin etkilerine uyum için revize edilmesi	2011-2013
UO2.1.1. İklim değişikliğinin ormancılık faaliyetlerinin orman ekosistemi ve türler üzerindeki iklim değişikliği etkilerinin tespit edilmesi ve izlenmesi	2011-2013
UO2.3.3.Orman Ekosistemlerinin izlenmesi Seviye I ve Seviye 2 Programının Avrupa bazındaki uygulamaların Ulusal Orman Envanteriyle entegre bir şekilde tatbikinin sağlanması	2011-2013
UO2.4.1: Korunan alanlarda iklim değişikliğinden etkilenecek tür, ekosistem ve süreçlerin tespit edilmesi	2011-2013
UO2.5.1. İklim değişikliğinin orman köylüleri üzerine sosyo-ekonomik etkilerinin tespiti	2011-2013
UO2.8.1: İklim Değişikliğinin orman yangınları üzerine etkilerinin tespit edilip izlenmesi ve yangın risk haritalarına işlenmesi	2011-2013
UO2.8.2: İklim değişikliğinden kaynaklanan orman yangınları için gerekli risk hazırlık/önleme konularının yerel/bölgesel planlama çalışmaları kapsamına alınması	2011-2013
UO2.8.3: Orman yangınlarıyla mücadelede önleyici tedbirlerin artırılması, mevcut olan erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi	2011-2013
Doğal Afet Risk Yönetimi	
UA.1.1.4 İklim Değişikliğine bağlı doğal afetler için izleme, tahmin ve erken uyarı sistemlerinin kurulması, yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi.	2011-2013
İnsan Sağlığı	
UİS2.1.2: “Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri (UMKE)”nin iklim değişikliği etkilerine uyum alanında bilinçlendirilmesi	2011-2013
UİS2.2.2: “Sağlık Bakanlığı İklim Değişikliği Uyum Programı”nın ülke çapında duyurulması	2011-2013
İklim Değişikliğine Uyum Bağlamında Sektörlerarası Ortak Konular	
UYK1.2.1. İklim değişikliğinin etkilerine dair göstergelerin Resmi İstatistik Programına dahil edilmesi	2011-2013
UYK1.3.1. Kalkınma Ajanslarının iklim değişikliği uyum projelerini finanse etmesi için kapasitelerin güçlendirilmesi ve destek programlarına yerel ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkacak iklim değişikliğine uyum konularının dahil edilmesi	2011-2013
UYK1.3.2. Azaltım-Uyum sinerjisini dikkate alan bütünsel fayda-maliyet analizlerinin yapılması	2011-2013

Ek-3: 2011-2012 Arası Eylemler

Eylemler
E1.1.2.4. Enerji Verimliliği Eylem Planı'nın hazırlanarak yürürlüğe konulması
E1.2.1.1. Enerji verimliliği danışmanlık şirketlerinin (EVD'ler) etkinliğinin artırılması amacıyla mevcut mevzuatın gözden geçirilmesi, EVD'lerin desteklenmesi ve sayısının artırılması
E2.1.1.5 Denizlerde rüzgar enerjisi konusunda yol haritası hazırlanması ve finansman modelinin geliştirilmesi
S1.2.1.1. Sanayi sektöründe Verimlilik Arttırıcı Projelerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması
B1.5.1.5. EVD'lerin Enerji Performans Kontratları çerçevesinde kamu binalarının iyileştirilmesi için Kamu İhale Kanunu'nda değişiklik yapılmasına ilişkin ön hazırlıkların ve incelemelerin yapılması
B1.2.2.1. ÇŞB'nin kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla ihtiyaç analizi yapılması
B1.2.2.2. ÇŞB personelinin BEP yönetmelik uygulamaları, binalarda enerji verimliliği önlemleri ve ekipmanları konusunda uygulamacı ve eğitimci olarak eğitilmesi
O1.1.1.5. Kyoto protokolü LULUCF raporlamasında ortaya çıkabilecek seragazi yutak potansiyelinin tahmin edilmesi için bir değerlendirme yapılması
O1.1.1.6. Ormancılık faaliyetlerinin BMİDÇS ve KP araçlarından (Karbon piyasaları, REDD+, vb.) yararlanma olanaklarının ve ilgili karbon potansiyelinin belirlenmesi
UT1.2.1: DSİ, OGM ile OSİB arasında imzalanan Ağaçlandırma işbirliği Protokolünün iklimsel etkiler çerçevesinde revize edilmesi
UT1.2.2: OSİB ile GTHB arasında imzalanan Erozyonla Mücadele Eylem Planı kapsamında ağaçlandırma faaliyetleri ile ilgili Ağaçlandırma Protokolünün iklim değişikliğinin etkileri bağlamında revize edilmesi
UT5.1.2: GTHB ile bağlı ve ilgili kuruluşların bünyesinde iklim değişikliğine ilişkin bir birim oluşturulması
Y1.1.2.2. Seragazi emisyonlarının izlenmesi ve envanter hazırlanması konusunda hukuki düzenleme yapılarak: - tüm kurumlarda ulusal envanter ile ilgili odak noktalarının belirlenmesi ve raporlama için bilgi ağı oluşturulması - özel sektörün görev ve sorumluluklarının tanımlanması - bilgi gizliliği konusunda mevzuatta düzenleme yapılması - ve bütün bunların yürürlük tarihi hususlarının netleştirilmesi
Y5.2.1.1. İDKK üyesi kuruluşlar, bağlı ve ilgili kuruluşları bünyesinde iklim değişikliğine ilişkin bir birim oluşturulması
Y7.1.2.2 Tüm sektörlerle yönelik Ar-Ge için finansman ihtiyacının belirlenmesi
Y9.2.1.2. İklim değişikliği konusunda kamuoyu iletişim ve bilinçlendirme kampanyaları için tüm paydaşların katılımı ile bir kampanya stratejisi oluşturulması

Ek-4: Bilgi Edinme Başvuruları

Eylem Maddesi	Kurum	Başvuru Bilgisi	Cevap
B1.5.1.7	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	15.5.2013 tarih ve 1719 nolu başvuru	Aşağıda verilmiştir.
E1.1.2.4.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	15.5.2013 tarih ve 17923 nolu başvuru	Mükerrer başvuru gerekçesi ile cevap alınmamıştır.
UT1.2.2'	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	15.5.2013 tarihinde elektronik başvuru	Cevap alınamamıştır
S2.1.2.3.	Kalkınma Bakanlığı	14.5.2013 tarihinde elektronik başvuru	Cevap alınamamıştır
UT 1.2.1	Orman Genel Müdürlüğü	15.5.2013 tarihinde elektronik başvuru	Cevap alınamamıştır

Başvuru kapsamı:

İstenen bilgi veya belgeler

İklim Değişikliği Eylem Planı içinde B1.5.1.7.nolu maddede "Kamu binalarında enerji yönetimi uygulamasının etkinleştirilmesi için 10bin m2 üzerindeki veya 250 tep ve üzerinde enerji tüketen kamu binalarında enerji yöneticilerinin atanması" eylemi çerçevesinde 2012 yılına kadar aşağıdaki başarı göstergeleri tanımlanmıştır. Atanmış Enerji Yöneticisi sayısı, Enerji Yönetim standardı Belgesi almış kamu binası sayısı, Atanmış enerji yöneticisi ve Enerji Yönetimi standartı almış kamu bina sayısını 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu gereğince iletilmesi için gereğini arz ederim.

Gelen açıklama:

From: BilgiEdinme2

To: onder.algedik@rocketmail.com

CC: bilgi@enerji.gov.tr

**T.C.
ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI**
Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü

Sayın Önder ALGEDİK

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında Bakanlığımız tarafından Genel Müdürlüğümüze yönlendirilen başvurunuz ilgili birimimiz tarafından incelenmiş olup alınan cevabi yazı aşağıda verilmiştir.

Bankalığımız tarafından, kişilerin veya kurum ve kuruluşların ENVER portalına girmiş olduğu bilgiler, kişilerin onayı dışında ya da yargı kararı ve/veya yasal bir yükümlülük altında bulunmadığı sürece herhangi bir üçüncü şahıs, kurum ve kuruluşla paylaşmamaktadır.

Bilgilerinizi rica ederim.

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
DERNEĞİ TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ
desteğiyle
